

Světové dějiny lidstva

Metodická příručka

Světové dějiny lidstva

Metodická příručka

ARPOK – Vzdělávání, které přináší jiný pohled na svět

Jsme vzdělávací organizace, která od roku 2004 přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáháme učitelům s výukou aktuálních témat dneška (např. odpovědná spotřeba, stereotypy a předsudky, migrace, chudoba či klimatické změny) a zároveň o tématech otevřeně mluvíme se žáky a informujeme o nich veřejnost. Podporujeme tak otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Vizi ARPOKu je podílet se na udržitelném rozvoji světa a na vytváření společnosti, která je Aktivní, Respektující a Otevřená, vnímá Propojenost a Komplexnost světa a přijímá svůj díl zodpovědnosti.

Více na: www.arpok.cz a www.facebook.com/ARPOK.OLOMOUC

Hodnoty ARPOKu

AKTIVITA

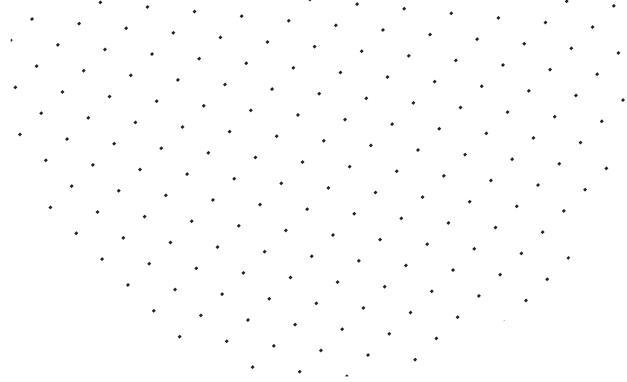
RESPEKT

PROPOJENOST

OTEVŘENOST

KOMPLEXNOST

Obsah

Poděkování	5
O projektu Get up and goals!	5
O učebnici Světové dějiny lidstva	5
Slovo úvodem k učebnici	6
Struktura a obsah učebnice Světové dějiny lidstva	9
Kdy učebnici a metodiku efektivně používat	9
Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) a OSN	9
Co je udržitelný rozvoj?	10
Jednotlivé cíle udržitelného rozvoje	10
Vysvětlivky k aktivitám	11
Globální rozvojové vzdělávání (GRV) a osvěta	11
GRV a interaktivní metody výuky	12
Tabulka aktivit	13
Slovník zkratk a zdroje	14
Aktivity do výuky	15
• Lovci a sběrači	16
• Lovci a sběrači	18
• Neolitická revoluce	21
• The Silk Roads	23
• Piktogramy nejen ve starověku	25
• Ovládaná populace a neregulované periferie	28
• Vznik států	30
• Otroctví	32
• Kapitalismus	34
• Vznik a vývoj člověka	37
• Práce včera, dnes a zítra	39
• O genocidě	42
• Globální změny na přelomu 19. a 20. století – migrace	44
• Kapesníky	46
• Jakou cenu má můj čas?	48
• Základy ekologie: Člověk – péče o životní prostředí	50

Poděkování

Děkujeme všem autorkám a autorům aktivit – Romanovi Čapkovi, Dobruši Fajkusové, Kamile Friedrichové, Petrovi Galovi, Jitce Hudečkové, Markétě Hummlové, Lence Kociánové, Petře Mačkové, Pavlovi Martinovskému, Davidu Navrátilovi, Lukášovi Michaelu Pitříkovi, Dieteru Schallnerovi, Aleně Tíkalové, Haně Vackové a Martinu Vonáškovi. Tito pedagogové zpracovali informace o globálních rozvojových tématech do šestnácti lekcí, které navazují na jednotlivé části učebnice Světové dějiny lidstva.

Chceme poděkovat také všem pedagogům a jejich žákům, kteří se zapojili do našeho projektu s názvem Get up and goals!. Jsou to tyto školy: Gymnázium Olomouc-Hejčín, Gymnázium Kojetín, Měšťácké gymnázium Příbor, SOŠ obchodu a služeb, Olomouc, ZŠ a MŠ Jindřichov, okres Bruntál, ZŠ a MŠ Ptení, ZŠ a MŠ Svatoplukova Olomouc, ZŠ Fryčovice, ZŠ Npor. Loma, Příbor, ZŠ Prostějov, E. Valenty. Vážíme si také spolupráce s partnery projektu ze dvanácti zemí a spolupráce se všemi, kteří se nejen v rámci ARPOku do jednotlivých aktivit zapojili. Dále děkujeme také Evropské unii a České rozvojové agentuře, díky jejichž podpoře vznikla tato metodika i učebnice.

ARPOK, o. p. s.

O projektu Get up and goals!

Cílem tohoto projektu s celým názvem Get up and goals! Global Education Time: an international network of learning and active schools for SDGs je podpořit učitele ve školách 12 evropských zemí v začleňování současných globálních témat do výuky jejich předmětů s ohledem na 17 Cílů udržitelného rozvoje stanovených v Agendě OSN 2030. Jednotlivé týmy spolupracovaly mezi lety 2017–2021 v Rakousku, Bulharsku, České republice, Maďarsku, Irsku, Itálii, Nizozemsku, Polsku, Portugalsku, Rumunsku, Španělsku a ve Spojeném království a celý projekt koordinuje nevládní organizace CISP* a financuje jej Evropská unie. Hlavní cílovou skupinou projektu jsou pedagogové, kteří získávají odborné znalosti v oblasti SDGs a dovednosti v tom, jak komplexní témata SDGs začleňovat do výuky. Pedagogové dále pomáhají aktivním skupinám žáků a studentů s realizací vlastních osvětových komunitních miniprojektů o SDGs.

Více o projektu se dočtete: www.getupandgoals.cz a www.getupandgoals.eu. Na webových stránkách najdete další materiály určené pro výuku globálních témat.

O učebnici Světové dějiny lidstva

Učebnice, kterou sestavili Claudia Bernardiová a Eric Vanhaute vypráví dějiny jako globální příběh lidstva. Cílem publikace je propojit ve školním kurikulu metody a zásady vzdělávání v oblasti globálního občanství s obsahem Cílů udržitelného rozvoje OSN. Učebnice se společně s projektem Get up and goals! soustředí především na tyto cíle: všeobecná dostupnost kvalitního vzdělání, hlavní otázky genderové a mezinárodní nerovnosti, klimatická změna a globální migrace. Takové pojetí dějin se rovněž snaží překonat etnocentrismus a prohloubit znalosti žáků a studentů o řadě historických i průřezových kompetencí, které pomáhají porozumět globální společnosti a jejímu fungování. Těmito kompetencemi chápeme např. porozumění vztahům mezi různými časovými a prostorovými měřítky, spojení mezi minulostí a současností a vnímání neprogresivního charakteru dějin. Učebnice také podporuje schopnosti žáků a studentů zasadit a chápat určité problémy ve světovém kontextu.

Slovo úvodem k učebnici

Předkládané tři díly učebnice o **Světových dějinách lidstva**, jsou souborem moderních učebnic, které doposud k výuce dějepisu a možná i společenských věd, chyběly. V současné době, kdy probíhá akademická debata o podobě výuky dějepisu, hlavně z hlediska obsahu, jsou Světové dějiny lidstva inovativním a podstatně se lišícím materiálem, který má učitel nově k dispozici. Zásadní změnou je **vyprávění dějin jako globalizovaného (propojeného) příběhu**, kdy se dané historické jevy prolínají, vzájemně se ovlivňují a nedochází k plochému výkladu, jak jsme většinou zvyklí, tedy tak, že historické jevy sice umísťujeme do času a prostoru, ale nezasazujeme je do kontextu celého vývoje lidstva. Dalším inovativním prvkem, který učebnicovou sadu staví spíše do role průvodce, jsou **texty** v dané učebnici. Didaktického úspěchu s nimi dosáhneme hlavně tehdy, pokud má žák již alespoň elementární znalost daného problému.

Pro učitele můžou být některé části náročné hlavně z toho hlediska, že s některými názory, případně i texty, nemusí vnitřně souhlasit. Ale musíme si uvědomit, že **moderní výuka dějin by měla stát především na skupinové diskuzi nad daným problémem**, než zaměřováním se na klasické kdo – kdy – kde – proč. Jak jsem již zmínil výše, učebnice má zcela jiný přístup k tématům (obdobné učebnice mají ve Francii, Itálii a Německu), mnohdy až provokativní. Zcela nezvyklé je pro české učebnice **akcentace ženské, rasové, náboženské či sexuální otázky v kontextu doby a světa**. Autoři neopomíjejí také **témata související s běžným fungováním člověka během dne**, který v dané době a v daném příběhu žije. Zásadní věcí, kterou jako učitelé pocítíme při práci s touto sadou učebnic, je určitě pocit, že to, co čteme a s čím pracujeme, není historicky mrtvé, ale na stránkách nám ožívají zajímavé texty, které vtáhnou čtenáře do děje. Jako učitelé, kteří chtějí pracovat s něčím novým, se musíme oprostít od zaběhnutých dělení, členění a „škatulkování“ jednotlivých dějinných událostí, protože tato učebnice s tímto běžným jevem nepracuje. Dalším zcela jiným prvkem jsou **mapy a jiné grafické podklady**, které je nutné studovat dopředu, aby nebyl učitel překvapený tím, že v mapě nenachází chronicky známá pojetí a témata. Co se týče úkolů, které jsou součástí každého tématu, jedná se o úkoly, u kterých je nutné **důkladné a kritické čtení**, což je v dnešním světě absolutní nezbytnost pro zachování si nadhledu a zdravého pohledu na svět a společnost.

Možná, že při čtení tohoto textu máte dojem, že jsou učebnice sice inovativní, mění přístup a zaběhnutá paradigmata, ale nepřinášejí jediný systém ve výkladu, který je v dějepisu typický, tedy události od – do, osobnosti od – do, pohyb osob, jevů a událostí s pomocí náhody etc. Není tomu tak. Pro učitele i žáka je **velmi podstatné si přečíst předmluvu s vysvětlením systému celého souboru učebnic a na základě toho dojdou obě strany ke zdárnému cíli** – začnou používat jiné učebnice, které se dívají na svět jinou optikou, než jsme dosud byli zvyklí, tj. učebnice, které nám narušují naše paradigma, a to nikdy není na škodu.

PhDr. Jakub Formánek

Netradiční příběh planety lidí aneb slovo do pranice úvodem

„V ekumeně, která se v průmyslové a hospodářské oblasti již dávno sjednotila, nemůže vládnout politická anarchie. To, co se již po pět tisíciletí ukazuje jako nutné – a co se v oblasti techniky již po století ukazuje jako uskutečnitelné – je společná světová politická organizace, která by se skládala z jednotlivých buněk ne větších než neolitické obcí, tak malých a přehledných, aby jeden jejich člen znal druhé – a přece byl občanem světového státu.“

Arnold Toynbee

„Škoda, že si jednu chvíli nemohli prožít všichni lidé. Když v roce 1971 astronaut Alan Shepard stál na Měsíci a díval se na Zemi, plakal. Slzy mu do očí vehnala křehká krása domova – té překrásné zářící koule, modrobílé, která pluje nekonečnou vesmírnou temnotou.

„Nádhera,“ řekl.

A já si říkám, jaké by to asi bylo, kdybychom všichni mohli na Měsíci stát za letní noci a dívat se zpátky na Zemi ... Jen si to představte.

Díváme se, promluvit nedokážeme, pusy máme otevřené údivem.

„Júúú...“ ozvalo by se „Země, země, země.“

Robert Fulghum

Učebnice Světové dějiny lidstva, která se vám dostává do rukou, je nestandardní, nadstandardní, ale i poněkud kontroverzní. Nestandardní svou alternativní originalitou, nadstandardní nejen rozsahem, ale i didaktickou metodou, kontroverzní částečným nenaplněním dobře míněného záměru vlastních autorů. Třebaže přinejmenším půlstoletí žijeme ve vzájemně propojené globální civilizaci, naše pojetí, respektive výuka dějin (a to nejen těch politických, ale i dějin literatury, výtvarného umění atd.) jsou beznadějně zastaralé a ovlivněné národoveckým, etnocentrickým a eurocentrickým obrazem světa 19. století. Věku, v němž se zrodily moderní národní státy, Evropa byla středem světa, z něho řídila své kolonie, které považovala za prostor určený v horším případě k hospodářské exploataci, v lepším k paternalistické civilizační misi. Tomu odpovídalo i pojetí historie, omezující se na národní dějiny, případně dějiny Evropy.

Ať se nám to líbí či nikoliv, dnešní Evropa je politicky, vojensky i ekonomicky slábnoucím regionem, neschopná ovlivňovat dění už ani ve svém nejbližším okolí. Postupně ztrácí roli centra technologických inovací a klíčových vědeckých objevů, ekonomicky i populačně slábne a zdá se, že se propadá do pozice exkluzivního turistického kulturně-historického skanzenu. Vědecko-technické i ekonomické těžiště světa se viditelně přesouvá do východní Asie a do Spojených států, které samy ovšem v konkurenci s východní Asií rovněž ztrácejí dech a punc unipolární velmoci a vítěze studené války. Právě proběhnuvší pandemie ukázala tuto slabost ve vší nahotě a z hrdého označení softpower, jimiž Evropa chce zdůraznit své specifické postavení, zůstalo už jen ono soft. Nemusí to ovšem nutně být důvodem k lítosti, spíše by nám to mělo sloužit jako připomínka beznadějně zastaralosti euro-atlantického pojetí dějin. Pohled na Zemi z vesmíru nám už před několika desetiletími připomněl zásadní proměnu nejen geopolitických, ale i mentálních a etických souřadnic, vědomí, že jsme podílníky a spoluvůrci planetární civilizace, že naše problémy, úzkosti i naděje jsou propojené a že jsme všichni především občany země, kteří by měli více spolupracovat a bojovnou soutěživost omezit maximálně na sport. V souladu s těmito změnami by měl být planetární i pohled na naše vlastní dějiny, které jsou dějinami planety, nikoliv jen kousku země, který dočasně obýváme – pokud vůbec takový kousek máme a nejsme jedněmi ze milionů dobrovolných i nedobrovolných globálních nomádů.

Připomeňme si však, že tento pohled na dějiny není nikterak nový. O širší, v intencích tehdy známého světa „světové“ pojetí historie usilovali lidé od počátku psaných dějin. Už otec dějepisu a řecký patriot Hérodotos procestoval velké říše tehdejšího světa a se zájmem a porozuměním psal o kulturách Řekům téměř neznámých. Kosmopolitismus helénistického světa představuje potom první známou globalizaci v dějinách, kdy se řecké myšlení setkává s buddhismem a stoická filozofie poprvé formuluje myšlenku rovnosti všech lidí (ve smyslu lidské důstojnosti) a v 1. století po Kr. Seneka píše svá známá slova o tom, že *jsme se nezrodili pro jeden kout, ale že celý tento svět je naší vlastí*. Křesťanská historiografie zrodila na sklonku antiky žánr světové kroniky, která se snažila všechny velké světové říše začlenit do univerzalistického příběhu křesťanských dějin spásy. Takové pojetí historie dominuje středověkému dějepisectví, i náš Kosmas začíná svou Kronikou českou příběhem o zmatení jazyků při stavbě babylonské věže, aby symbolicky naznačil různost světa, délku jeho dějin a České země do jeho příběhu nějak začlenil. Třebaže všechny tyto příběhy chtěly svět a jeho výklad sjednocovat, vnášejí do něj nové rozdělení. Hérodotos dějiny pochopitelně psal z řecké perspektivy, inspirován typicky řeckou intelektuální zvědavostí, ale současně vědomím nadřazenosti Řeků nad „barbary“, křesťanský příběh všech byl nakonec určen jen pro křesťany. V modernější novověké podobě objevuje koncepci světových dějin renesanční a osvícenská historiografe, leč intelektuální zvědavost oněch objevitelských epoch je nakonec překryta nacionálními mýty 19. století a evropskou pýchou a přesvědčením o vlastní výlučnosti a poslání vládnout světu. Vskutku humanistické a moderní pojetí světové historie přináší ve 20. století až anglický historik Arnold Toynbee (1889-1975), muž hlubokého vzdělání, širokého rozhledu i neobyčejné občanské odvahy, který jako jeden z prvních nahlas promluvil o genocidě Arménů. Arnold Toynbee se na dějiny snažil pohlížet vskutku univerzalisticky a s filozofickým nadhledem. Třebaže pracoval ve vysokých funkcích na britském ministerstvu zahraničí, oprostuje se od eurocentrismu a ve své velkolepé dvanáctisvazkové srovnávací studii hlavních světových civilizací *A Study of History* se projevuje jako první „globální historik“. V jeho metodě i filozofickém pohledu na dějiny jej následují známý americký politolog Samuel Huntington (1927-2008) ve své přelomové studii o střetu civilizací a dva naši, vzhledem k životu v emigraci spíše ve světě než doma známí krajané, profesoři Viktor Miroslav Fic (1922-2005) a Jaroslav Krejčí (1916-2014).

Učebnice je jednou z prvních, která se zmíněnou recepcí historie snaží vnést do školního kurikula. Jejím nesporným kladem je didaktická originalita, množství map, ilustrací, praktických úkolů podaných v uživatelsky přívětivé podobě. Rozhodně inovativní je důraz kladený na environmentální dějiny, odkazující nejen ke globální ekologické krizi, ale i k často opomíjenému významu prostředí, geografie a přírodních podmínek pro formování a vývoj civilizace ve vší její diverzitě. Vhodně nám tak připomíná jen zdánlivě samozřejmý fakt, že dějiny se neodehrávají jen v čase, nýbrž i v prostoru. Bohužel svou proklamovanou misí, nabídnout planetární pohled na dějiny naplňuje jen částečně. Ve svém líčení dějin se autoři omezují na ekonomicko-sociální vztahy a konflikty, jedním z jejich klíčových témat je boj proti nerovnosti, což je jen eufemismus pro starý známý třídní boj – modernizovaný jen o otázky feminismu, multikulturalismu, LGBT, migrace. Autoři se sice hlásí k humanistickému univerzalistickému pohledu, při líčení dějin však v duchu marxistického materialismu ignorují duchovní dimenzi člověka a kulturní dějiny. To je zvláště smutně vidět např. při výkladu náboženství, jež velmi zjednodušeně chápou jako soubor idejí sloužících jen stmelení a ovládnutí společnosti. S takovým pohledem se nemůže ztotožnit ani nábožensky založený člověk, jichž je na planetě většina, ale ani vzdělaný agnostik a ateista, který si je vědom multidimenzionálních kořenů náboženského pohledu na svět a jeho zakořenění nejen ve společnosti, ale i psyché a vnitřním životě člověka. Nejrůznější historické konflikty líčí autoři poněkud ahistoricky v černobílých barvách, okázale zdůrazňují vinu bílého muže a překvapivým mlčením až na výjimky opomíjejí např. zločiny ultralevicových diktatur. Obávám se, že zvláště v kontextu soudobé kulturní války nemilosrdně rozdělující západní společnost, v níž jako by opět temnými tóny zaznívala Georgem Orwellem vizionářsky nastíněná cynická absurdita manipulace s dějinami, tato učebnice jen spíše přileje oleje do ohně sporů, velmi vzdálených planetární jednotě a harmonii. Paradoxně místy předpojatý ideologický pohled autorů z této harmonie a jednoty spíše ukrajuje, tak jako redukcionistický socio-ekonomický pohled na dějiny ukrajuje z tajemství zvaného člověk.

Nebylo by však fér vznášet příliš zobecňující soudy. Řada aspektů učebnice je vsutku navýsost moderních – vedle zmíněného environmentálně-historického pohledu brilantně vylíčený vliv technických vynálezů a inovací na chod dějin a podobu společnosti, což jsou témata, která většina dnešních historických škol spíše ignoruje. Sympaticky provokativní a kacířské a zcela v rozporu s výše zmíněným ortodoxním marxismem je odmítání laciného progresivismu, kdy v řadě příkladů autoři upozorňují na negativní dopad a důsledky různých technických i sociálních inovací v dějinách, které nechápou jako přímočarou cestu k „světlym zítřkům“.

Výše zmíněné limity a ideologická předpojatost, která se nevyhnula ani knize, která chce být o všech a pro všechny, nás přivádí ke skeptickému poznání nemožnosti a omezenosti jakéhokoliv univerzalistického výkladu dějin. Každý pokus o něj vytvoří nové bariéry a rozpory, zřejmě navždy jsme tak odsouzeni k tomu, abychom byli zajatci vlastního obrazu světa, vlastních idejí a aspirací. Byla by však škoda to vzdávat. Skutečné dějiny nejsou žádnou předem determinovanou daností, ale možností svobodné volby mezi více alternativami, otevřeným příběhem s neznámým koncem a různými možnostmi interpretace. Jak trefně píše TGM, *žijeme jakoby v povídce neznámého autora*. Takové by pak mělo být i naše přemýšlení o dějinách, více dialogem a mozaikou pohledů, příběhů a zkušeností jednoho každého z nás, z nichž při troše dobré vůle může vzejít nějaký obecnější, pravdě se blížící obraz. Přijměme tedy i tuto knihu s respektem nejen jako úctyhodný výsledek mezinárodní týmové spolupráce autorů, překladatelů a recenzentů, ale také jako jeden z hlasů v rozhovoru, který vedeme mezi sebou, s minulostí i o minulosti.

doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

Struktura a obsah učebnice Světové dějiny lidstva

Publikace je tvořena třemi díly. První díl s názvem **Posouvání hranic: od lovců a sběračů k říším popisuje dějiny v rozmezí od 70 000 př. n. l. do 1000 n. l.** Druhý díl nese název **Propojování hranic: od říší ke globálnímu kapitalistickému hospodářství a postihuje historii v rozmezí let 1000–1870 n. l.** Třetí díl s názvem **Posouvání hranic: od světa národů ke globálnímu kapitalismu vysvětluje dějiny v období od roku 1870 n. l. do 21. století.** Každý díl učebnice je rozdělen do tří chronologických kapitol, přičemž na začátku každé z nich najdete její přehled, poté se kapitola věnuje čtyřem základním tématům určujícím strukturu této knihy. Jedná se o témata: 1. Lidé mění přírodu, 2. Lidé v pohybu, 3. Společenský systém a nerovnost a 4. Světonázory. V každé kapitole najdete na začátku také časovou osu. Vzhledem k tomu, že tato učebnice nezastává klasický chronologický přístup, nenabízí tedy časové osy jen souhrn dat a skutečností, o kterých se už píše v textu. Znázorňují jednoduché osy, které připomínají některé zásadní proměny planety a lidstva.

Vnitřní struktura učebnice umožňuje vyučujícím oddělit historický narativ (tj. velký sloupek v pravé části stránky) od vzdělávací části. Historický narativ lze použít např. pro přípravu vlastního výkladu, zatímco vzdělávací část je určena žákům. Ta obsahuje např. mapy či výukové tipy, jak s vybranými tématy pracovat. Mapy a infografiky jsou použitelné při výuce nebo k samostudiu. Mapy je možné během hodin i promítnout na vizualizéru jako doplňující materiál výuky.

Kdy učebnici a metodiku efektivně používat

Situace ve školství a společnosti se ve 12 do projektu zapojených zemích samozřejmě liší, avšak tato rozmanitost byla základním odrazovým můstkem pro tvorbu textů i jednotlivých aktivit učebnice, aby bylo možné je flexibilně používat podle potřeb konkrétních učitelů a jejich žáků v různém prostředí. **Učebnici je možné využít jako doplněk k výuce dějepisu nebo informacemi z ní doplnit výuku širších historických témat.** Mezi ně můžeme zařadit např. roli klimatických změn při významných historických transformacích, vznik nerovností na mezinárodní úrovni nebo úlohu žen v různých dobách a společenských systémech.

Tato metodika vznikla pro všechny vyučující, kterým chceme pomoci k tomu, aby se jim zábavně, neotřele a efektivně dařilo učit o globálních tématech a Cílech udržitelného rozvoje. Dále, aby pro ně bylo snadnější najít a pochopit mezipředmětové vazby ve výuce za pomoci učebnice **Světové dějiny lidstva**. **V metodice najdete šestnáct výukových námětů na lekce s minimální délkou 45 minut, podle kterých je možné začít hned vyučovat na 2. stupni ZŠ a SŠ např. v hodinách zeměpisu, přírodopisu (biologii), v matematice, českém jazyce, občanské výchově (společenských vědách) nebo ve výtvarné výchově.** Tyto lekce přímo navazují na výukový materiál učebnice a byly vytvořeny jednotlivými českými učitelkami a učiteli. Takové lekce pak mohou sloužit jako předloha pro vytvoření vlastních výukových jednotek, plánů či projektů.

Cíle udržitelného rozvoje (SDGS) a OSN

Cíle udržitelného rozvoje: 2015–2030

Sustainable Development Goals (SDGs)

Program globálního rozvoje vychází ze zkušeností a výsledků agendy SDGs. V celém světě bylo dosaženo velkého pokroku, stále ještě to ale nestačí. Příliš mnoho lidí totiž pořád přežívá v chudobě a nedůstojných podmínkách.

„Hlavním smyslem Cílů udržitelného rozvoje je, aby všichni lidé na zemi mohli žít důstojný život bez chudoby, hladu a nerovnosti, a mohli plně rozvinout svůj potenciál. Každého z nás SDGs zavazují, abychom byli zodpovědnými obyvateli planety, kteří berou ohled na lidi i ekosystémy a podporují opatření v oblasti klimatických změn, na nichž závisí životy nás všech. Jsme první generací, která může odstranit extrémní chudobu na Zemi, a zároveň poslední generací, která může zabránit nejhorším dopadům globálního oteplování, než bude příliš pozdě.“ Takto výstižně charakterizuje SDGs bývalý šéf Organizace spojených národů Pan Ki-mun.

Cílům udržitelného rozvoje předcházela soubor osmi tzv. **Rozvojových cílů tisíciletí (Milenium development goals – MDGs)** stanovený pro roky 2000–2015.

Organizace spojených národů (OSN)

OSN vznikla v roce 1945 a je největší mezinárodní organizací. Jejím úkolem je udržovat ve světě mír a bezpečnost a pomáhat řešit světové problémy. Prosazuje respekt k lidským právům a státům poskytuje podporu ke spolupráci.

Co je udržitelný rozvoj?

Rozumíme tím, že se zlepšují životní podmínky lidí v současnosti s ohledem na budoucí generace. Rozvoj není udržitelný, pokud všechny zdroje spotřebujeme teď a pro další generace nic nezbude. Chceme-li se vydat cestou udržitelnosti, musíme se společně snažit o zásadní změny. Je také důležité otevřeně komunikovat své názory na svět kolem nás (např. na úrovni naší třídy, školy, města, státu, EU i celého světa).

Jednotlivé cíle udržitelného rozvoje

- Cíl 1:** Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
- Cíl 2:** Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství
- Cíl 3:** Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
- Cíl 4:** Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny
- Cíl 5 :** Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
- Cíl 6:** Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi
- Cíl 7:** Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie
- Cíl 8:** Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
- Cíl 9:** Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace
- Cíl 10:** Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi
- Cíl 11:** Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
- Cíl 12:** Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu
- Cíl 13:** Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejich dopadů
- Cíl 14:** Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje
- Cíl 15:** Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
- Cíl 16:** Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
- Cíl 17:** Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Více o Cílech udržitelného rozvoje na www.osn.cz

Vysvětlivky k aktivitám

Cíle udržitelného rozvoje

Ke každé učební jednotce jsou přiřazeny cíle, které s ní korespondují. Cíle se vzájemně ovlivňují, aktivity mohou obsahovat i další aspekty.

Průřezová témata (PT)

- Environmentální výchova (EV)
- Multikulturní výchova (MKV)
- Osobnostní a sociální výchova (OSV)
- Výchova demokratického občana (VDO)
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (VMEGS)

Národní strategie GRV

Tematické dělení aktivit podle „Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech 2018–2030“. Východiskem je Agenda pro udržitelný rozvoj 2030.

Metody a formy

Aktivity obsahují řadu rozdílných forem a metod práce – např. kooperativní a individuální výuka, metody E-U-R a kritické myšlení, vyprávění, vysvětlování, práce s textem, rozhovor, další názorně demonstrační, dovednostně praktické a aktivizující metody. Konkrétně v metodice najdete např. řízený rozhovor, tvorbu myšlenkové mapy, pětílístek nebo Vennův diagram.

Popis

Každá výuková jednotka obsahuje podrobný metodický popis pro pedagogy s přílohami k jednotlivým aktivitám.

Vlastní poznámky

Prostor pro poznámky – vlastní reflexe, zpětnou vazbu, poznámky pro upravení či doplnění aktivit, doplnění zdrojů a dalších odkazů apod.

Globální rozvojové vzdělávání (GRV) a osvěta

GRV přispívá k utváření udržitelného světa a staví na těchto principech:

Holistický pohled na svět

Současný svět = propojený celek

Globální odpovědnost

Každý z nás je součástí globálního společenství

Solidarita a sociální spravedlnost

S lidmi v obtížných podmínkách a ochota pomáhat

Otevřenost a kritické myšlení

K informacím, názorům a respekt k diverzitě

Participace a partnerství

Aktivní účast na řešení lokálních i globálních výzev

GRV a rozvoj kompetencí:

Předmětové kompetence

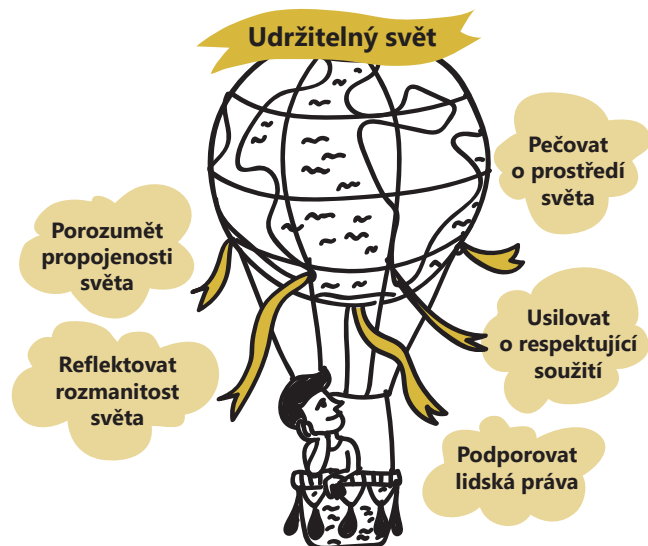
Jsou nezbytné pro zvládnutí jednotlivých předmětů i globálních témat.

Kompetence rozvíjené globálními tématy

Získávání a zpracovávání informací o lokálních a globálních tématech

Analýza globálních procesů a souvislostí

Rozhodování se s ohledem na globální odpovědnost

Další důležité kompetence, které GRV pomáhá rozvíjet

Práce s textem – porozumění, třídění informací

Kritické myšlení – přemýšlet a diskutovat o citlivých a komplexních tématech

Komunikační dovednosti – respektovat jiné názory a komunikovat vlastní

Řešení problémů – zaujmout aktivní postoj k lokálním i globálním problémům

Kreativní myšlení – hledat neotřelá řešení globálních problémů a uvažovat o nich

GRV a interaktivní metody výuky

Konstruktivismus a sociální konstruktivismus

Vlivným proudem konstruktivismu je tzv. konstruktivismus sociální – učení je sociálním procesem, kdy učení je diskurzem o učivu v sociální skupině.

Pedagogický konstruktivismus

Poznání a porozumění světu vytváříme ve vlastním vědomí. Vědění je pluralitou pravd a netrvalostí světa. V přírodních ani humanitních vědách neexistuje jednoznačná, definitivní pravda.

Konstruktivistická pedagogika

Zaměřuje se na poznání a porozumění, na proces, jak zpracováváme mnohoznačnou realitu, jak konstruujeme instrumentální pravdy – nacházíme užitečná řešení.

Kritické myšlení

Postaveno na třídění informací, pochybování o nich a na základně důkladného zvažování tvoření vlastního názoru a stanoviska.

Metoda E-U-R – třífázový model učení

- Evokace – 1. fáze hodiny – Zamýšlení nad znalostmi o daném tématu i co se chci dozvědět.
- Uvědomění si významu – 2. fáze hodiny – Získání nových poznatků a ověření původních konceptů, poté uvědomění si významu.
- Reflexe – 3. fáze hodiny – Reflektování, diskuze, interpretace, dotazování a nacházení souvislostí.

Interaktivní výuka

Je založena na principu partnerství a spolupráce žáků i pedagogů. Ovlivňují průběh a podobu výuky.

Kooperativní výuka

Vhodné je skupinové učení s uvědoměním si společného cíle výuky.

Tabulka aktivit

	Název učební jednotky / aktivity	Věk žáků / ročník	Délka aktivity	Téma	Předmět	Učivo	Díl učebnice / název kapitoly	Strana
1.	Lovci a sběrači	14 let / 8. ročník ZŠ	45 minut	Život lovců a sběračů v letech 70 000–10 000 př. n. l.	Matematika	Hodnota číselného výrazu, řešení rovnic	1.1 Osídlování Země: Lidé jako lovci a sběrači	25–49
2.	Lovci a sběrači	11 let / 6. ročník ZŠ	45–90 minut	Osídlování Země	Zeměpis	Podnebí, klima, vegetační pásy, práce s mapou	1.1 Osídlování Země: Lidé jako lovci a sběrači	25–49
3.	Neolitická revoluce	16 let / 1. ročník SŠ	45–90 minut	Neolitická revoluce	Dějiny výtvarné kultury	Dějiny umění a obecné dějiny lidstva (pravěk po současnost)	1.2 Obdělávání země: Lidé jako zemědělci	51–94
4.	The Silk Roads	15–19 let / 9. ročník ZŠ a SŠ	45–90 minut	Hedvábná stezka	Anglický jazyk	Slovní zásoba, výslovnost, určité členy, tvoření otázek	1.3 Dobývání Země: Život lidstva ve městech a říších	113–114
5.	Piktogramy nejen ve starověku	15 let / 1. ročník SŠ	45–90 minut	Komunikace pomocí piktogramů	Český jazyk	Komunikace – piktogramy, vývoj písma	1.3 Dobývání Země: Život lidí ve městech a říších	96, 102, 116, 120
6.	Ovládaná populace a neregulované periferie	13 let / 8. ročník ZŠ	45–90 minut	Rozvoj měst, kočovný způsob života, hospodářství, hranice států	Dějepis	Průmyslová revoluce, koloniální velmoci, proměna měst, změny způsobu obživy a společnosti	1.3 Dobývání země: Život lidí ve městech a říších	109–111
7.	Vznik států	11 let / 6. ročník ZŠ	45–90 minut	Didaktická hra o vzniku států	Výchova k občanství	Společnost, řízení, organizace, státní správa, veřejná správa, spolupráce	1.3 Dobývání Země: Život lidí ve městech a říších	95–139
8.	Otroctví	11–18 let / 6.–9. ročník ZŠ, odpovídající ročníky gymnázií	45 minut	Otroctví	Občanská výchova a Základy společenských věd	Vztahy mezi lidmi	1.3 Dobývání Země: Život lidí ve městech a říších	124, 125
9.	Kapitalismus	13–14 let / 8.–9. ročník ZŠ	45–90 minut	Seznámení s kapitalismem	Český jazyk	Cizí slova, přenášení a změna významu slov z cizích jazyků, mluvený projev	2.2 Zrod globálního kapitalistického hospodářství	81–165
10.	Vznik a vývoj člověka	14 let / 9. ročník ZŠ	45–90 minut	Vývoj člověka, centrální funkční schopnosti lidí	Dějepis	Evoluce člověka	1.1 Osídlování Země: Lidé jako lovci a sběrači 3.3 Změny ve 21. století	1. díl 29–39 3. díl 203–204
11.	Práce včera, dnes a zítra	16–18 let / 3.–4. ročník SŠ	90–135 minut	Lidé mění přírodu, společenský systém a nerovnost	Dějepis, Základy společenských věd	Rozvoj výroby a vědy – proměna agrární společnosti na průmyslovou, změny v sociální kultuře, novověké ekonomické teorie	2.3 Revoluce a povstání po celém světě	19–22, 172, 173, 174, 179–180
12.	O genocidě	16–17 let / 2. ročník SŠ	45 minut	Fáze genocidy	Základy společenských věd	Lidská práva v současném světě a v historických souvislostech	3.1 Svět národů	87

13. Globální změny na přelomu 19. a 20. století – migrace	15 let / 9. ročník ZŠ	45–90 minut	Migrace – pozitivní a negativní přínosy pro lidstvo	Dějepis, Základy společenských věd	Migrace na přelomu 19. a 20. století v globálním kontextu	3.2 Globální kapitalismus	54–58, 158–160
14. Kapesníky	15 let / 9. ročník ZŠ	45 minut	Globalizovaný svět, ekologická zátěž	Přírodopis, Zeměpis	Ekologická stopa, udržitelnost a odpovědná spotřeba	3.3 Změny ve 21. století	207–209
15. Jakou cenu má můj čas?	18–19 let / 4. ročník SŠ	45 minut	Zaměstnání	Informační a komunikační technologie	Práce na internetu, práce s tabulkovým editorem	3.3 Změny ve 21. století	199–200, 203–204
16. Základy ekologie: Člověk – péče o životní prostředí	15–18 let / 1.–4. ročník SŠ	45 minut	Já a můj vztah ke světu	Základy ekologie	Životní prostředí a udržitelnost	3.3 Změny ve 21. století	197–202

Slovník zkratk a zdroje

CISP	Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli Mezinárodní výbor pro rozvoj národů – nevládní organizace založena roku 1983, sídlo v Římě
GRV	Globální rozvojové vzdělávání
MDGs	Milenium Development Goals, Rozvojové cíle tisíciletí
OSN	Organizace spojených národů
SDGs	Sustainable Development Goals, Cíle udržitelného rozvoje
Metoda E-U-R	Metoda třífázového učení, Evokace – Uvědomění si významu – Reflexe
RVP	Rámcový vzdělávací program
ŠVP	Školní vzdělávací program
PT	Průřezová témata
OSV	Osobnostní a sociální výchova
VDO	Výchova demokratického občana
VMEGS	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
MKV	Multikulturní výchova
EV	Environmentální výchova
MV	Mediální výchova

www.getupandgoals.cz

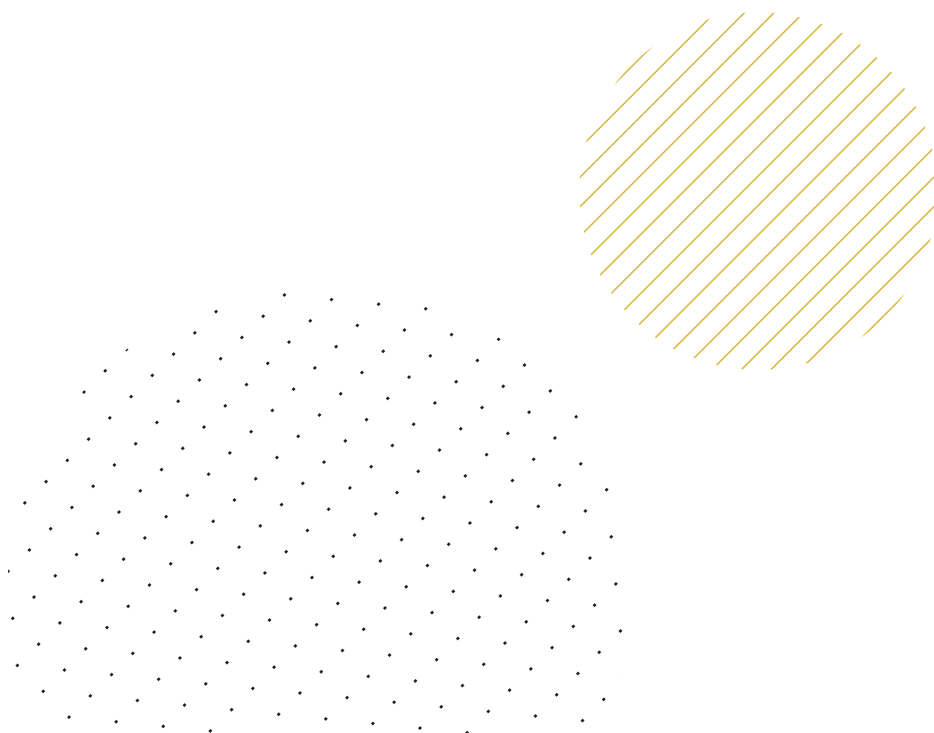
www.osn.cz

www.globalnirozvojovjevzdelavani.cz

https://mcusercontent.com/81af9ecc3ab78c93cb6b0f8e4/files/ee47d8d1-4b25-437e-af81-eefda-4d74d61/FoRS_GRV_Aidwatch_final_1_.pdf (nebo <https://bit.ly/3ipZHuq>)

Informační centrum OSN v Praze. Svět, který chceme. Budoucnost pro děti. [online] Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/sdgs_pro_deti_4-1.pdf (nebo <https://bit.ly/3isZQxb>)

Aktivity do výuky

Lovci a sběrači

Věk žáků (ročník)

14 let – 8. ročník ZŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Život lovců a sběračů

Předmět

Matematika

Učivo

Hodnota číselného výrazu,
řešení rovnic

Průřezová témata

OSV, VMEGS

Mezipředmětové vazby

ČJ

Pomůcky

Pracovní listy, psací potřeby,
PC a interaktivní tabule

Přílohy

1_priloha1_M_lovci a sberaci

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.1 Osídlování Země:
Lidé jako lovci a sběrači

Strana v učebnici

25–49

Autor, škola

Lenka Kociánová
ZŠ Mořkov,
Sportovní 258,
742 72 Mořkov

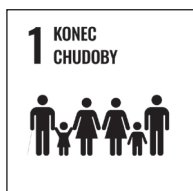
Stručná anotace

V této lekci si žáci utřídí informace o životě lovců a sběračů v období 70 000–10 000 let př. n. l. Netradiční formou (např. práci s texty, tajenkami či myšlenkovými mapami) si procvičí hodnotu výrazu a řešení rovnic.

Cíle

1. Žáci pochopí význam nových pojmů relevantních k lekci, např. mamut, domestikace, polygamie.
2. Žáci aktivně pracují s texty v učebnici, porozumí předloženým textům.
3. Žáci si procvičí hodnotu výrazu a řešení rovnic.
4. Žáci vyplní čtyři tajenky a najdou jejich správná řešení.
5. Žáci pochopí myšlenkovou mapu a její smysl.
6. Žáci se dozvědí nové informace o životě lovců a sběračů v období 70 000–10 000 př. n. l.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

1. Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem lekce a jejím průběhem. Poté promítne žákům časovou osu z učebnice na straně 28 a společně si vysvětlí její znázornění.

2. Losování

Pomocí losování se žáci rozdělí do šesti skupin a pak každé skupině připadne jedno z témat z učebnice na stranách 34, 35, 36, 37, 44, 45, 46, 47 – 1. fauna, 2. flóra, 3. dovednosti, 4. nástroje, 5. rodina, 6. bydlení.

3. Práce s pracovním listem

Učitel / učitelka rozdá žákům nakopírované pracovní listy a jejich úkolem bude nejprve samostatně vypracovat čtyři tajenky (každá skupina obdrží čtyři tajenky). Na závěr si společně řešení jednotlivých tajenek ve skupinách zkontrolují po jednotlivých krocích tajenek.

Dále se ve skupinách seznámí s myšlenkovou mapou z tohoto odkazu: https://coggle.it/diagram/XqHS_qREQtmn6Pbq/t/lovci-a-sb%C4%9Bra%C4%8Di-70000-10000-p%C5%99-n-l (nebo <https://bit.ly/306IK1M>)

Ve skupinách prodiskutují její znázornění a zaměří se na vysvětlení návaznosti na své téma (viz fauna, flora atd.). Zaznamenají si nové pojmy a pokusí se je vysvětlit.

4. Shrnutí znalostí

Na závěr lekce učitel / učitelka s žáky zkontroluje řešení tajenek, dovysvětlí a zopakuje nové pojmy, číselné operace a nechá prostor jednotlivým skupinám pro představení myšlenkové mapy s ohledem na téma konkrétní skupiny.

Lovci a sběrači

Věk žáků (ročník)

11 let – 6. ročník ZŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Osídlování Země

Předmět

Zeměpis

Učivo

Opakování kapitol Podnebí,
Klima, Práce s mapou,
Vegetační pásy

Průřezová témata

VMEGS, MKV

Mezipředmětové vazby

D, Př, OV

Pomůcky

Učebnice, atlasy, sešit,
počítač, prezentace, obrázky,
tužka, papír, dataprojektor,
tabule

Přílohy

2_prezentace_Z_lovci
a_sberaci
2_priloha1_Z_lovci_a_sberaci

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.1 Osídlování Země:
Lidé jako lovci a sběrači

Strana v učebnici

25–49

Autor, škola

David Navrátil
ZŠ Prostějov,
E. Valenty 3970,
796 03 Prostějov

Stručná anotace

Žáci se v lekci interaktivní formou seznámí s osídlováním Země v době před 70 až 12 tisíci lety. Díky metodám brainstormingu, práce s textem i skupinovou prací se naučí pracovat s řadou nových pojmů. Porovnájí rovněž podmínky vhodné pro migraci na Zemi dříve a dnes za pomoci učebnice, map a atlasu.

Cíle

1. Žáci pochopí proces osídlování Země v době před 70 až 12 tisíci lety.
2. Žáci pomocí textu v učebnici, map a atlasu porovnájí podmínky pro migraci na Zemi dříve a dnes.
3. Žáci vyplněním předložených textů trénují čtenářskou gramotnost.
4. Žáci porozumí základním pojmům relevantním k tématu lekce, např. globální migrace, megafauna, kočovný klan.
5. Žáci spolupracují ve skupinách s cílem vypracovat předložené úkoly.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující žákům představí téma a plán lekce.

Osídlování Země

Učitel / učitelka začne s žáky diskutovat o tom, co je to osídlování Země, jak dlouho probíhá, kde začalo a jak vypadá v současnosti. Pro větší názornost lze použít také mapu hustoty osídlení. Mapy pro žáky jsou uloženy v příloze.

Svět očima dětí před 12 tisíci lety

Pomocí metody brainstormingu vyučující od žáků zjistí, jak asi lidé žili, jakého stáří se dožívali, co jedli, jak bojovali, jak se odívali, obchodovali atd. Nápadů napíše na tabuli a žáci si je pak mohou zapsat do sešitů. Toto téma je v učebnici zaznamenáno na stranách 31–37.

Vysvětlení pojmů

Vyučující se žáků dotazuje na význam níže uvedených pojmů. Cílem aktivity je, aby jim žáci porozuměli a dokázali je správně používat.

Pojmy: migrace, globální migrace, klima, klimatická změna, kočovný klan, megafauna, lovci a sběrači, ekologická rovnováha, globální vlna nízkých teplot, glaciální maximum

Při vysvětlování lze využít např. počítač nebo projektor. Vyučující najde tyto pojmy v učebnici mezi stranami 31–39.

Časová osa

Na obrázku v učebnici na straně 28 znázorňujícím časovou osu společně s žáky učitel / učitelka vysvětlí souvislosti mezi migrací a změnami klimatu. Tuto časovou osu je možné žákům nakopírovat, aby si ji mohli vlepit do sešitů. Vyučující ji může rovněž promítnout na interaktivní tabuli.

Práce s mapou světa

Žáci pracují v této části hodiny v osmi skupinách vždy po 3–4 členech. Každá skupina obdrží dvě mapy konkrétního regionu světa: 1. Severní Amerika, 2. Jižní Amerika, 3. Evropa, 4. Afrika, 5. Asie (S, SV, V), 6. Asie (J, JZ, J), 7. Austrálie a 8. Antarktida. Mapy v příloze - 1. mapa znázorňuje současné zalidnění světa, 2. mapa znázorňuje zalidnění před 20 000 lety. Žáci porovnají obě mapy, zejména pak svůj region, a odpovědí na otázky, mohou odpovídat dle vzoru. Otázky je možné žákům také rozkopírovat a po zakroužkování správné odpovědi si je vlepí do sešitu. Mapu k této aktivitě najdete také v učebnici na straně 30.

Otázky a odpovědi

1. Pokrytí ledem před 20 000 lety a dnes – kdy bylo v daném regionu větší?

Vyber jednu odpověď:

- a) v současnosti, a to o hodně,
- b) v současnosti, ale jen o trochu,
- c) v minulosti, a to o hodně,
- d) v minulosti, ale jen o trochu,
- e) je to stejné.

2. Obnažení země před 20 000 lety a dnes – kdy bylo v daném regionu větší?

Vyber jednu odpověď:

- a) v současnosti, a to o hodně,
- b) v současnosti, ale jen o trochu,
- c) v minulosti, a to o hodně,
- d) v minulosti, ale jen o trochu,
- e) je to stejné.

Práce s textem v učebnici

Žáci pracují v této části hodiny ve dvojicích, každý žák obdrží text s vynechanými pojmy, které budou poznamenané v zápatí stránky. Žáci si text pozorně přečtou a doplní do něj scházející pojmy. Na závěr aktivity si učitel / učitelka text s žáky projde, zkontroluje jejich odpovědi a vysvětlí nejasnosti. Text si žáci vlepí do sešitu.

Pojmy k doplnění do textu: desek, Země – Slunce, CO₂, sucho, studená, maximálního, mosty, propojeny, energii

Migrace kdysi a dnes / cesta z ... do ...

Žáci budou pracovat ve stejných skupinách jako v předešlé části hodiny. Jejich úkolem je přečíst si krátký odstavec o migraci z přílohy a na základě již dříve získaných vědomostí odpovědět na otázky, popřípadě doplnit text. Text najdete v učebnici na straně 33 (odstavec o migraci). Okopírované texty dostanou žáci jednotlivě a na závěr si je vlepí do sešitu, společně si je projdou a zhodnotí své odpovědi.

Žáci odpoví na tyto tři otázky:

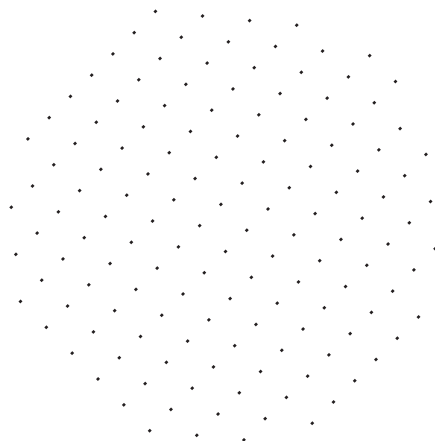
1. Jak s jídlem?
2. Dopravní prostředek?
3. Proč tam jedu?

Žáci doplní text:

Dříve, než lidé vyrazili na cestu, museli zajistit velké množství, které se museli naučit a V současnosti máme mnoho možností, můžeme si jídlo například nebo Lidé dříve museli cestovat, cesta byla, jako dopravní prostředek mohli využít Dnes můžeme cestovat nebo Dříve lidé cestovali (migrovali), protože, dnes cestují, protože

Závěr

Vyučující např. v kruhu s žáky zrekapituluje, co se v průběhu hodiny dozvěděli, jaké části je nejvíce zaujaly a proč. Ještě jednou si zopakují nejdůležitější a nové pojmy.

Neolitická revoluce

Věk žáků (ročník)

16 let – 1. ročník SŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Neolitická revoluce

Předmět

Dějiny výtvarné kultury

Učivo

Chronologické dějiny umění ve vazbě na obecné dějiny lidstva od pravěku až do současnosti.

Průřezová témata

Člověk a životní prostředí,
Člověk a svět práce

Mezipředmětové vazby

D, ČJ

Pomůcky

Dataprojektor, sbírka artefaktů (pokud jsou k dispozici) k projekci, PC

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.2 Obdělávání země: Lidé jako zemědělci

Strana v učebnici

51–94

Autor, škola

Dieter Schallner
Střední škola průmyslová a umělecká, Praskova 8,
746 01 Opava

Stručná anotace

Hodina mapuje historický vývoj v mladší době kamenné (neolitu), kdy se lidé v úrodných oblastech postupně posunuli od lovců a sběračů k zemědělské společnosti, která dala vzniknout prvním civilizacím.

Cíle

1. Žáci pochopí úlohu domestikace zvířat a kultivace rostlin v procesu přechodu k zemědělské společnosti.
2. Žáci se seznámí se vznikem prvních nástrojů, které daly vznik novému designu.
3. Žáci pochopí změny, které nastaly v sociálních vztazích a daly vzniknout prvním civilizačním okruhům a jejich kulturám včetně vizuálních.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem lekce a tím, jak bude probíhat.

Samostudium a otázky

Žáci si prostudují příslušnou kapitolu a potom společně s vyučujícím prochází didaktické úlohy a debatují o nich.

Vyučující klade žákům **otázky z učebnice, strana 60**: Jak důležitou roli ve vaší práci hrají technologie? Jaké výhody technologie do vaší práce přináší a jaké jsou naopak jejich nevýhody? Která část vaší práce je technologiemi ovlivněna méně?

Otázky z učebnice, strana 69: Porovnejte následující mapu s mapou světa zobrazující klimatické oblasti a rovnoběžky. Poté odpovězte: Proč se zemědělství nerozšířilo i do oblastí za hranicemi přerušované čáry?

Otázky z učebnice, strana 78: Jaký dopad měly odlišné životní podmínky na životy žen a dětí ve srovnání s životy mužů? Které aspekty života se nejvíce mění v závislosti na pracovních podmínkách, bydlení a životním prostředí? Zamyslete se nad životy našich předků a ohodnoťte následující aspekty od 1 (nejmenší dopad) do 3 (největší dopad).

ženské tělo / dětská těla / mužské tělo / způsob uvažování dospělého jedince / způsob uvažování dítěte / čas dětí na hraní / společenské vztahy / vztahy v rodině / čas, který ženy stráví péčí o rodinu / čas, který muži stráví péčí o rodinu

Jsou tyto dramatické změny každodenního života srovnatelné se změnami, s nimiž se i v moderní době musí vyrovnat kdokoli, kdo migruje do jiného prostředí a kultury? Změnil se život žen ve srovnání s životem mužů více, méně, nebo stejně?

Otázky z učebnice, strana 81: Co naši předci nazývali „hranicí“? Představte si, že jste třináctiletá dívka / třináctiletý chlapec žijící roku 5000 př. n. l., a zaškrtněte odpovědi, které podle vás platí:

1. Vymezuje oblast, kde shromažďujeme přírodní zdroje (jídlo, dřevo, kameny apod.) pro svou rodinu.
2. Je čára na mapě našeho regionu.
3. Vymezuje oblast, kde shromažďujeme přírodní zdroje pro svůj klan.
4. Je překážka: hora, řeka nebo poušť.
5. Je okraj území, které ovládá naše vesnice.
6. Je mez oddělující naši vesnici od okolí.
7. Je obvod naší obdělávané půdy.

Jaký význam má výraz „hranice“?

Politická hranice / překážka / oddělení / rozdíl / spojení / vazba / přechod / ekonomická hranice / průchod / dělicí čára / okraj / demarkační linie

Jaký význam slova „hranice“ je pro budování mírumilovné společnosti nejhodnější?

Otázka z učebnice, strana 85: Jak spolu souvisí umění, víra a sociální potřeby?

Otázka z učebnice, strana 86: Představte si, že by společenským vztahům starověkých zemědělců dominovalo „hromadění“, a ne „kolektivní činnost, přesvědčování a recipocita“. Co by se změnilo?

Otázka z učebnice, strana 88: Které činnosti ve vaší kultuře se pojí s určitým genderem?

Otázky z učebnice, strana 92: Kde se ve vašem městě nacházejí hroby? Kde se nacházejí ve vzdálených zemích / na vzdálených kontinentech? Co nám umístění hřbitovů říká o tom, jak na smrt a mrtvé nahlíží daná kultura?

Závěr

Na závěr diskutují žáci o pravěku jako celku a o vlivu sociálních skutečností na vznik umění.

The Silk Roads

Věk žáků (ročník)

15–19 let – 9. ročník ZŠ
a odpovídající SŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Hedvábná stezka

Předmět

Anglický jazyk

Učivo

Slovní zásoba spojená
s tématem, výslovnost, určité
členy, tvoření otázek, tvoření
prezentací, formulování
gramatických pravidel,
porozumění čtenému textu

Průřezová témata

VMEGS, MKV, D, Z

Mezipředmětové vazby

D, Z

Pomůcky

1. díl učebnice Světové
dějiny lidstva (česká verze)

Přílohy

4_PL_barva_AJ_The_Silk_Roads
4_PL_cb_AJ_The_Silk_Roads
4_PL_klic_AJ_The_Silk_Roads

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.3 Dobývání Země: Život
lidstva ve městech a říších

Strana v učebnici

113–114

Autor, škola

Dobruše Fajkusová
Gymnázium, Havířov-Město,
Komenského 2, př. org.

Stručná anotace

Žáci se v této lekci při práci s anglickým textem seznámí s pojmem Hedvábná stezka. Budou pracovat s mapou a pracovními listy, přičemž si rozšíří slovní zásobu, prohloubí čtenářskou gramotnost a procvičí gramatické jevy, jako je kladení otázek či používání určitých členů. Jejich úkolem bude zpracovat prezentaci o některém z měst Hedvábné stezky.

Cíle

1. Žáci si procvičí novou slovní zásobu.
2. Žáci si upevní nové gramatické jevy např. pojmenování míst, tvorbu otázek, používání určitých členů.
3. Žáci si procvičí výslovnost při práci s anglickým textem.
4. Žáci si prohloubí znalosti prostřednictvím porozumění anglickému textu.
5. Žáci se seznámí s pojmem Hedvábná stezka.
6. Žáci vytvoří prezentaci o jednom z měst Hedvábné stezky.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

1. Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem lekce (Hedvábnou stezkou) a vysvětlí jim, že budou pracovat samostatně pomocí pracovních listů a předloženého anglického textu.

2. Práce s pracovním listem

Žáci vypracují jednotlivé úkoly v pracovním listu.

Procvičování porozumění textu

Úkolem žáků je nejprve si pozorně přečíst text a prohlédnout si mapu Hedvábné stezky. Poté zkusí pro článek vymyslet jiný název, rozčlenit jej do tří částí a vymyslet titulky ke každé z nich.

Rozšiřování slovní zásoby

Žáci doplní do tabulky chybějící slova v tabulce a poté spojí k sobě pro ně nová či obtížná slova a jejich významy.

Procvičování gramatických jevů

Úkolem žáků je formulovat správně otázky k uvedeným odpovědím.

Domácí úkol – práce ve dvojicích

Žáci si vyberou jedno z měst, které je uvedeno v mapě, a vytvoří o něm prezentaci v angličtině. Vyučující vysvětlí zadání domácího úkolu a zodpoví případné dotazy žáků.

3. Závěr

Učitel / učitelka přečte a projde společně s celou třídou jednotlivé úkoly a jejich řešení. Budou také diskutovat o smyslu a významu Hedvábné stezky v minulosti s přesahem do současnosti.

V dalších lekcích mohou žáci představit své prezentace.

Piktogramy nejen ve starověku

Věk žáků (ročník)

15 let – 1. ročník SŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Komunikace pomocí piktogramů

Předmět

Český jazyk

Učivo

Komunikace – piktogramy, vývoj písma

Průřezová témata

VMEGS

Mezipředmětové vazby

D, Vv

Pomůcky

vytištěné piktogramy Cílů udržitelného rozvoje pro každou skupinu, očíslovaný seznam Cílů udržitelného rozvoje, text v učebnici, čisté listy nebo tablety / notebooky / počítače

Přílohy

5_priloha1_CJ_piktogramy_ve_staroveku
5_priloha2_CJ_piktogramy_ve_staroveku

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.3 Dobývání Země: Život lidstva ve městech a říších

Strana v učebnici

text A – str. 116 – 2 odstavce – Jedním z hlavních problémů... nad rolníky
text B – str. 102 – 3 odstavce – Klimatické změny v souvislostech... populační tlak
text C – str. 120 – 2 odstavce – Patriarchální systém... úlohu v rodině
text D – str. 96 – 2. odstavec od Představte si... trestání rákoskou

Autor, škola

Markéta Hummllová
GPOA Znojmo,
Pontassievská,
669 02 Znojmo

Stručná anotace

V této lekci se žáci seznámí se starověkou společností a zároveň se pokusí zamyslet nad tím, jak by se daly Cíle udržitelného rozvoje aplikovat v tehdejšímu světě. Žáci rozpoznají smysl piktogramů a propojí jejich používání jako základu pro obrázková písma ve starověku se současným pojetím.

Cíle

1. Žáci se seznámí s Cíli udržitelného rozvoje.
2. Žáci propojí jednotlivé piktogramy Cílů udržitelného rozvoje s textem.
3. Žáci vyjádří myšlenku pomocí piktogramu.
4. Žáci přemýšlí o důležitosti komunikace prostřednictvím piktogramů v běžném životě.
5. Žáci srovnají postavení lidí ve starověké společnosti se současností v kontextu Cílů udržitelného rozvoje.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

1. Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem lekce a následnými aktivitami.

2. Hádanka – klínové písmo

Učitel / učitelka ukáže na dataprojektoru vývoj klínového písma bez českých slov – odkaz http://www.gml.cz/prof/zemla/%C4%8CJ/Literatura/Mezopot%C3%A1mie_obrazov%C3%A1%20dokumentace/Epos%20o%20Gilgame%C5%A1ovi/v%c3%bdvoj%20p%c3%adsma.gif (nebo <https://bit.ly/2G4S1R9>)

Poté klade žákům např. tyto otázky: Poznáte písmo na obrázku? Jaký typ písma je nejstarší? Víte, co je v textu napsáno? Co vám pomohlo?

3. Práce s textem a piktogramy

Vyučující rozdělí žáky do skupin po čtyřech. Každý žák ve skupině bude mít přidělenou jinou část textu v učebnici (viz výše texty A, B, C, D), skupiny také obdrží pracovní list s piktogramy. Každý žák si přečte svůj text a k němu vybere tři piktogramy, které jsou podle něj spojeny s nějakým slovem v textu, a určí slovo, které s piktogramy souvisí.

Příklady slov a piktogramů:

text A – kříž (kněz), zbraň (voják), měšec s penězi (daně)

text B – pastýřská hůl (pastevectví), topografická značka močálu (močál), dopravní značka dobytek na silnici (dobytěk)

text C – symbol ženy (žena), královská koruna (král / království), stylizovaný symbol rodiny – např. <https://pixers.cz/nalepky/rodina-symbol-29505360> (nebo <https://bit.ly/33jXuww>) (rodina)

text D – husí brk (písař), zeměkoule (svět), ikona kalendáře (kalendář)

Členové skupin společně vyplní pracovní list.

4. Diskuze nad piktogramy

Vyučující společně s žáky projde, jaká slova z textů k piktogramům přiřazovali. Může piktogramy nalepit na tabuli a napsat k nim slova navrhaná žáky.

Je možné klást tyto otázky do diskuze:

Bylo pro vás cvičení náročné? Proč ano? Proč ne?

Znáte nějaké další piktogramy?

Co je to piktogram? Proč si myslíte, že se vám podařilo nalézt k piktogramům vhodná slova?

Proč používáme piktogramy? (jednoduchost, srozumitelnost, ale také jazyková bezbariérovost)

Jaké piktogramy používáte?

Kde se v běžném životě můžeme setkat s piktogramy? (např. navigační systémy – mapy, dopravní značky; orientační systémy – nemocnice, letiště; emoji, piktogramy na oblečení, některé počítačové aplikace atd.)

Lze vyjádřit piktogramem i nějakou myšlenku?

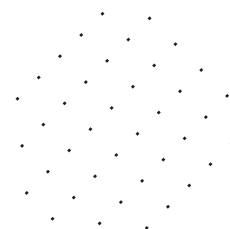
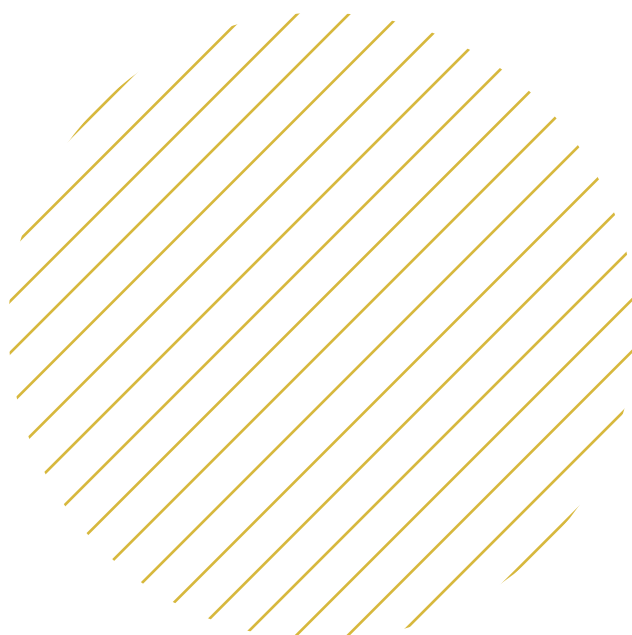
5. Cíle udržitelného rozvoje – práce ve dvojicích

Učitel / učitelka seznámí žáky stručně s koncepcí Cílů udržitelného rozvoje. Rozdělí žáky do dvojic a do každé rozdá jeden stručně definovaný Cíl udržitelného rozvoje s příslušným číslem. Skupina k němu pak navrhne vlastní piktogram. Vzhledem k velkému počtu cílů je možné některé cíle, které by bylo komplikované zobrazit, vynechat. Piktogramy mohou žáci kreslit na papír, mohou je ale také vytvořit i do společného zdroje pod příslušné číslo. Kontrola tohoto úkolu záleží na časových možnostech třídy. Hotové piktogramy lze vystavit a hromadně porovnat s piktogramy originálními nebo zapojit do kontroly dvojice samostatně.

Piktogramy Cílů udržitelného rozvoje najdete v příloze nebo na tomto odkazu: <https://www.osn.cz/ikonografika-sdgs-cesky/> (nebo <https://bit.ly/2ESraax>)

6. Závěr

Vyučující se společně s žáky vrátí k textům o starověké společnosti a zrekapitulují si jeho obsah. Je možné položit žákům dodatečné otázky: Jaké problémy řešili lidé ve starověké společnosti? Které z Cílů udržitelného rozvoje by pro ně byly důležité? Kam se posunula naše společnost v řešení těchto problémů?

Ovládaná populace a neregulované periferie

Věk žáků (ročník)

13 roků – 8. ročník ZŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Rozvoj měst, kočovný způsob života, hospodářství, hranice států

Předmět

Dějepis

Učivo

Průmyslová revoluce, počátky, předpoklady,

koloniální velmoci, proměna měst, změna způsobu obživy, změny ve společenském uspořádání, rozdílné podmínky hospodářství, pracovní síla – životní poměr

Průřezová témata

VMEGS, EV, MKV

Mezipředmětové vazby

Z, ČJ, Vko

Pomůcky

Zeměpisný atlas světa, slovník cizích slov, nástěnné dějepisné a zeměpisné mapy

Přílohy

6_PL_D_populace_a_periferie

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.3 Dobývání země: Život lidí ve městech a říších

Strana v učebnici

109–111

Autor, škola

Lukáš Michael Pitřík
ZŠ a MŠ Janovice,
Janovice 267,
739 11 Janovice,
okres Frýdek-Místek

Stručná anotace

V lekci se žáci seznámí s historickým i současným zemědělstvím - hospodářstvím, podstatou geografických hranic a rozdílnými životními podmínkami v různých částech světa. Lekce je postavena na individuální i kolektivní práci. Použity byly také metody RWCT (Čtením a psaním ke kritickému myšlení).

Cíle

1. Žáci si připomenou jednotlivá období lidských dějin.
2. Žáci srovnají život v jednotlivých epochách historie.
3. Žáci chápou nové odborné pojmy a dokážou je správně aplikovat.
4. Žáci aktivně pracují s atlasem světa, znají rozdílná specifika života v různých oblastech Země.
5. Žáci poznají rozdíl mezi jednotlivými krajinnými typy.
6. Žáci si uvědomí a popíší rozvoj lidské společnosti na základě rozdílných životních podmínek napříč jejím vývojem.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Podrobný popis všech aktivit najdete v pracovním listu.

1. Úvod

V úvodu vyučující představí žákům obsah a průběh lekce, která je zaměřena na podstatu historicko-geografických hranic, s nimiž bezprostředně souvisí lidský život.

2. Práce se slepou mapou a atlasem

Na počátku pracují žáci s mapou, do které zapíší názvy vyznačených států a jejich hlavní města. Poté se zamyslí nad tím, proč jsou jednotlivé země od sebe odděleny. Jakou roli hrají hranice?

Poté žáci vyberou pomocí příslušných map v atlasu, jakými nerostnými surovinami a zemědělskými plodinami / produkty disponuje náš stát. Podobně pak zpracují stát Egypt.

3. Práce s ilustrací Egypta

Žáci si prostudují vyobrazení starověkého Egypta a odpovědí otázky např.: Jaké období lidských dějin ilustrace znázorňuje? V jakém státě se výjev odehrává?

4. Práce s textem

Vyučující žákům předloží text z 1. dílu učebnice, kapitoly 1.3, str. 109–110, s nímž budou pracovat podle daného harmonogramu např.: 1. Při prvním čtení textu si žáci podtrhují výrazy, kterým nerozumí a jsou pro ně nové, 2. Vyhledají význam nových slov ve slovníku atd. Poté budou reprodukovat text a diskutovat nad jeho obsahem. Na závěr se vyučující opět vrátí k úloze hranic a měst dříve a nyní.

Žáci poté plní další úkoly.

5. Práce s fotografiemi civilizací

Žáci mají rozlišit jednotlivé typy měst v průběhu historie lidstva podle čtyř obrázků, vyberou si dvě z nich a vyplní Vennův diagram.

Poté pracují s fotografiemi tří různých civilizací, které byly dříve zmíněny v textu, přiřazují názvy k jednotlivým ilustracím, rozhodují se, zda vedou specifický kočovný život.

6. Práce s fotografiemi krajiny

Žáci vypracují cvičení z 1. dílu učebnice, kapitoly 1.3, str. 110–111 – rozlišují a pojmenují typy přírodních krajín na obrázcích.

7. Závěr

Žáci psanou formou shrnou, co vše se v lekci dozvěděli. Při psaní odpovídají na otázky typu: Co ses dozvěděl / dozvěděla o ovládané populaci a neregulované periférii? Co bylo příčinami rozvoje měst a dobývání nových území v minulosti?

Vznik států

Věk žáků (ročník)

11 let – 6. ročník ZŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Didaktická hra

Předmět

Výchova k občanství

Učivo

Společnost, řízení,
organizace, státní správa,
veřejná správa, spolupráce

Průřezová témata

VMEGS

Mezipředmětové vazby

ČJ

Pomůcky

Papír, tužka, tabule

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.3 Dobývání Země: Život
lidí ve městech a říších

Strana v učebnici

95–139

Autor, škola

Roman Čapka
ZŠ a MŠ Bartušková Třebíč,
Bartušкова 700/20,
674 01 Třebíč

Stručná anotace

Žáci se v této lekci seznámí se základními předpoklady, které umožňují vznik států. Pomocí didaktických her si vyzkouší, jaká může být role poddaných a panovníků. Budou pracovat samostatně, ve skupinách, ale budou také diskutovat a argumentovat a dozvědí se i řadu nových pojmů.

Cíle

1. Žáci si uvědomí, že stát (civilizace, společnost) stojí na společných zájmech.
2. Žáci propojí stávající znalosti s novými poznatky z lekce.
3. Žáci pracují samostatně i ve skupinách a také si sami určují způsob procesu vzdělávání.
4. Žáci a vyučující mezi sebou prohloubí důvěru a budou spolupracovat v dobré atmosféře.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem lekce a jejím průběhem.

Rozcvička 1 (viz hra v textu na straně 108)

V této aktivitě si žáci uvědomí určité předpoklady pro vznik a umístění města.

Zadání

Najděte pět velkých měst, která jsou od sebe velmi vzdálená. Prohlédněte si mapu a doplňte tabulku následujícími údaji: řeky v blízkosti města, mořské pobřeží a přístavy v blízkosti města, údolí a hory v okolí města, přírodní zdroje (podzemní zdroje, lesy, obdělávaná pole apod.), hlavní silnice vedoucí různými směry z města.

Rozcvička 2 (inspirováno textem na straně 96)

V této aktivitě si žáci vyzkouší, že vládnutí vyžaduje určité předpoklady a že má rovněž nároky na vládce i poddané, že se ale také neobejde bez spolupracujících občanů, případně vojáků nebo jiných složek vládnoucího aparátu.

Hře předchází výklad pojmů jako vzpoura, stávka, hladomor, řízení, společnost, úředník, pravidla, společný zájem. Několik žáků (nebo 1 žák) představuje „panovníka“. Ten zadává spolužákům „poddaným“ úkoly. Učitel / učitelka nechá na „panovnících“, zda budou smysluplné, nebo nesmyslné. Vyučující podporuje ostatní děti ke vzpouře, do děje vnáší hladomor, mor, či útok nepřátelských vojsk. Později ale povzbuzuje děti ke spolupráci.

Hlavní didaktická hra

Vznik států, předpoklady vzniku států (viz učebnice na stranách 95–96)

Hra: Jste zakladatel říše. Co potřebujete k tomu, abyste říši dokázal nadále ovládat a řídit?

Učitel od žáků pomocí návodných otázek nejprve získá kompletní seznam:

1. Populační růst – musíme mít pracovní sílu, řemeslníky, profesionály různých oborů.
2. Zemědělství – potřebujeme časovou a prostorovou organizaci, musíme mít skladování, technologie.
3. Aparát – metody řízení, archivace, písmo, počítání, zákony, kalendář.
4. Obchod – řízení pohybu zboží, vynález peněz, bezpečnost na komunikacích.
5. Síť – fyzická možnost přepravy osob, zboží, peněz.

Závěr

Žáci se posadí do kruhu, v němž bude kolovat např. tenisák, a ten, kdo jej drží, odpoví na tyto otázky:

1. Co tě nejvíce zaujalo (bavilo)?
2. Jaké nové poznatky jsi zjistil / zjistila?
3. Jak se ti pracovalo ve skupině a samostatně?
4. Co podle tebe obnáší vládnutí?

Otroctví

Věk žáků (ročník)

11–18 let – 6. ročník ZŠ,
odpovídající ročník G

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Otroctví

Předmět

Občanská výchova
a Základy společenských věd

Učivo

Vztahy mezi lidmi

Průřezová témata

Člověk a společnost

Mezipředmětové vazby

D, ČJ

Pomůcky

Papír, tužka, propiska

Přílohy

8_PL_OV_otroctvi

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.3 Dobývání Země: Život lidí ve městech a říších

Strana v učebnici

124–125

Autor, škola

Hana Vacková
Gymnázium Olomouc-
Hejčín, Tomkova 314, Hejčín,
779 00 Olomouc

Stručná anotace

Žáci se v lekci seznámí s vývojem a historií otroctví. Pomocí metod kritického myšlení se podrobněji zamyslí nad smyslem Chammurapiho zákoníku, jenž dělil lid na kategorie podle pohlaví, na muže a ženy, a na tři třídy: na elitu, prosté občany a otroky. Žáci komentují a sdílí s ostatními zvolené pasáže z textu o této problematice.

Cíle

1. Žáci se zamyslí nad tím, jak naše civilizace fungovaly v historii a jaké to má pro nás možné důsledky.
2. Žáci vypracují pětílístek na téma OTROK.
3. Žáci metodou Trojitého zápisníku napíšou komentáře ke zvolené větě z textu.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující žákům představí téma a aktivity lekce.

V této lekci se pracuje pomocí metody kritického myšlení a E-U-R, kdy se zamýšlíme nad historií otroctví se vztahem ke dnešku.

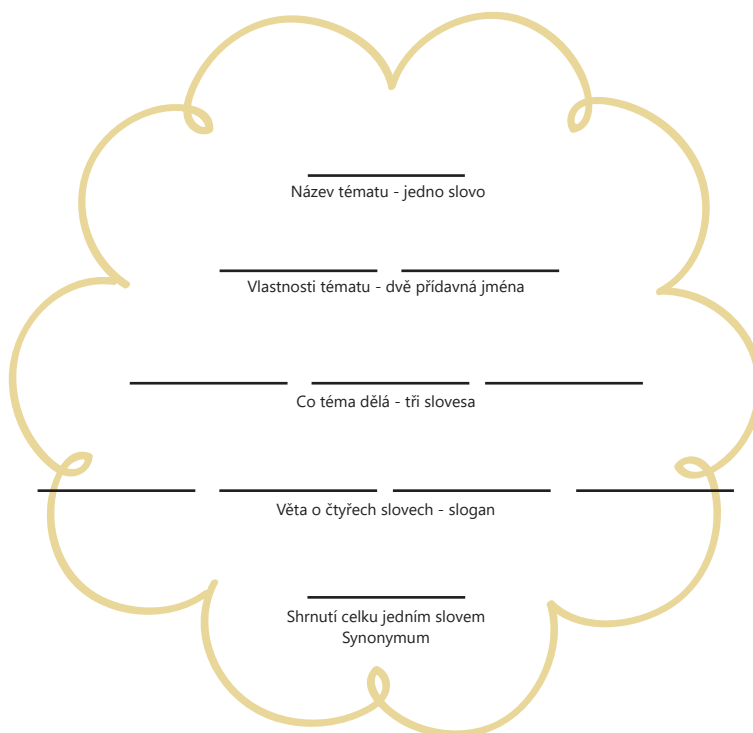
Fáze evokace

Učitel / učitelka zadá žákům vypracovat pětilístek na téma OTROK. Na závěr evokace někteří z žáků dobrovolně přečtou na ukázkou své pětilístky.

Pětilístek – Pětilístek po pisateli vyžaduje, aby shrnul informace a názory do výrazů, které vystihují (popisují) daný námět nebo o něm uvažují.

1. První řádek je jednoslovné téma, námět (obvykle podstatné jméno).
2. Druhý řádek je dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností, jak je vidí pisatel (odpověď na otázku, jaký je námět). V tomto případě jde o dvě přídavná jména.
3. Třetí řádek je sestaven ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu – tedy, co dělá nebo co se s ním děje. Použijeme tři slovesa.
4. Čtvrtý řádek je věta o čtyřech slovech, vztahující se k námětu. Sloveso může chybět.
5. Poslední řádek je jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu námětu. Nemusí jít o podstatné jméno.

Schéma pětilístku

Fáze uvědomění

Žáci si pomocí metody Trojitého zápisníku přečtou text ze strany 124.

Metoda Trojitého zápisníku – vyber si dvě věty z textu, které tě nejvíc zaujaly, a napiš si k nim svůj souhlasný nebo nesouhlasný komentář.

Žák / žákyně si z textu přesně opiše vybranou větu, k ní napíše svůj komentář. Po jeho vypracování poprosí spolužáka / spolužačku, aby k němu napsal / napsala svůj komentář.

citát můj komentář komentář druhých

Fáze reflexe

Žáci kolektivně vyhodnotí aktivitu. Vyučující pokládá doplňující otázky k jednotlivým odstavcům textu. Pokud je dostatek času, přečte co nejvíc komentářů. Pokud není dost času na čtení komentářů, přečte učitel / učitelka jedno slovo, které mají žáci v komentáři.

Kapitalismus

Věk žáků (ročník)

13–14 let – 8.–9. ročník ZŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Seznámení s kapitalismem

Předmět

Český jazyk

Učivo

Nauka o slovní zásobě: cizí slova, přenášení, změna významu slov z cizích jazyků
Mluvený projev připravený a nepřipravený

Průřezová témata

OSV, MKV, EV

Mezipředmětové vazby

OV, D

Pomůcky

učebnice Světové dějiny lidstva, počítač, dataprojektor, Slovník cizích slov

Přílohy

9_PL_CJ_kapitalismus
9_prezentace_CJ_kapitalismus

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

2.2 Zrod globálního kapitalistického hospodářství

Strana v učebnici

81–165

Autor, škola

Kamila Fridrichová
ZŠ a MŠ Litvínov,
Ruská 2059,
436 01 Litvínov 1

Stručná anotace

Lekce seznamuje žáky s pojmem kapitalismus a jeho základními aspekty. Žáci si vytvoří vlastní názor na pozitiva i negativa kapitalismu v průběhu novověku pomocí studia a srovnávání relevantních témat. Budou pracovat ve skupinách, samostatně, ale i diskutovat.

Cíle

1. Žáci pochopí pojem kapitalismus.
2. Žáci poznají vývoj systémů uspořádání společnosti v průběhu dějin.
3. Žáci přiřadí systém uspořádání dějin k jednotlivým obdobím dějin.
4. Žáci si vytvoří vlastní názor na kapitalismus.
5. Žáci si rozšíří slovní zásobu o nová cizí slova spojená s tématem lekce.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Podrobný popis aktivit najdete v příloze a prezentaci. Žáci budou zaznamenávat své odpovědi do pracovních listů.

Úvod

Učitel / učitelka seznámí žáky s tematikou lekce a tím, jakými aktivitami se budou zabývat.

1. Aktivita – pojem kapitalismus

Vyučující se žáků ptá:

Co je to kapitalismus? Co toto slovo znamená?

Setkali jste se někdy se slovem kapitál? K jakému oboru by mohl mít blízko? Žáci asociují.

Dále vyučující žákům zadá: Vyhledejte slovo kapitál a kapitalismus ve slovníku cizích slov.

2. Aktivita – práce s textem

Žáci si přečtou text ze strany 85 s názvem Kapitalismus a splní tyto úkoly:

Nahradte cizí slova v textu – produkce, komodifikace, expanze ad.

Určete, o jaký text se jedná (z hlediska slohového) a jaké hlavní sdělení text obsahuje.

Vytvořte vlastní definici kapitalismu.

3. Aktivita – Představte si...

Při četbě na str. 82 si žáci zkusí představit pohled na svět a Zemi z pohledu ptáka letícího nad Zemí a chlapce žijícího na náhorní plošině v Potosí v 17. století.

Žáci si zkusí vytvořit stejný náhled na život z pohledu dnešního člověka studujícího na základní škole. Co by asi viděl? Na co se zaměřuje? Co je jeho cílem při každodenní práci a vzdělávání se? Co vidí kolem sebe?

4. Aktivita – Vennův diagram

Žáci do Vennova diagramu zaznamenají shody a odlišnosti všech tří jednotlivých pohledů.

Co vidí? / Co si přeje? / Jak vidí svět? / O co usiluje?

Jaký vztah má k planetě?

V jaké vztahu ke kapitalismu se nachází?

Kde se nachází kapitalismus v tomto schématu?

5. Aktivita – řízená debata

Žáci debatují nad otázkou: Jak si stojí kapitalismus?

6. Aktivita – skupinová práce

Žáci vytvoří skupiny a pokusí se pomocí učebnice vyhledat informace o vývoji vybrané oblasti v souvislosti s kapitalistickým systémem. Každá skupina představí své téma ostatním tak, jako by byla odborníkem. Skupina dostane přidělené jedno téma (jsou uvedena níže) a odpoví na tyto otázky:

Co má vaše téma společné s kapitalismem? Jak úzce je závislý vývoj kapitalismu na tomto odvětví?

Jaké změny v průběhu novověku v tomto odvětví nastaly?

Jaká je situace dnes v porovnání s minulostí?

Co je pozitivní a negativní?

Co je hlavním pojmem v této oblasti a jaký má význam pro svět?

Jednotlivá témata pro práci ve skupinách: populace str. 87–89, ekologická výměna str. 90–97, klima str. 86, 98, technologické inovace str. 105, bankovníctví str. 120–121, migrace str. 122–123, obchod str. 113–117 a oceány str. 105–107 .

Dalším úkolem žáků bude: Představte si, že jste na státním sympóziu o vývoji a podstatě kapitalistické společnosti a chystáte se přednést krátkou úvahu o vašem tématu. Ve skupině se rozdělte, hledejte informace, diskutujte, odpovězte na otázky v pracovním listu, zapište si osnovu a vyšlete jednoho přednášejícího. Seznamte ostatní s podstatou vašeho tématu, pokládejte otázky a diskutujte.

7. Aktivita – přínosy i nevýhody kapitalismu

Žáci doplní do pracovního listu k jednotlivým tématům pozitivní a negativní změnu pro svět a dnešního člověka. Popíšu u kapitalismu hlavní pozitivum a negativum. Tabulku najdete také v prezentaci.

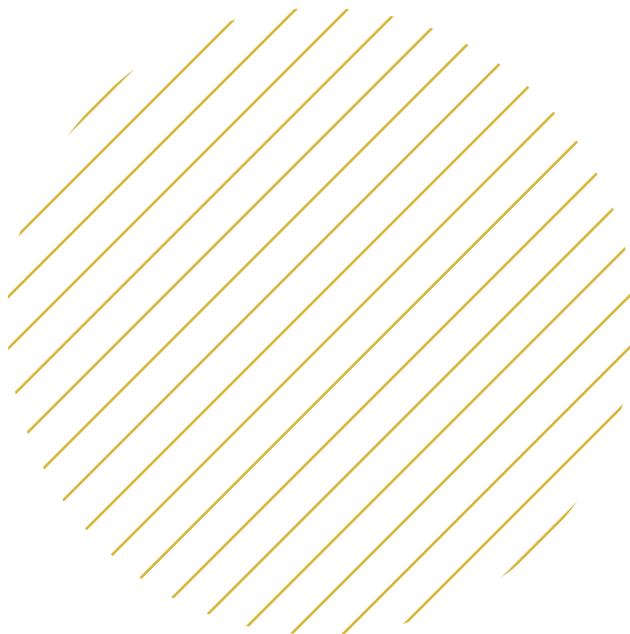
Závěr

Vyučující s žáky zodpoví následující otázku a zamyslí se nad citátem. Pak na tyto otázky odpovědí do pracovních listů písemně.

Jak vnímáte kapitalismus teď?

Jak nyní chápete následující citát Matky Terezy?

„Bída a hlad na světě není proto, že nedokážeme nasytit chudé, ale proto, že nedokážeme nasytit bohaté.“

Vznik a vývoj člověka

Věk žáků (ročník)

14 let – 9. třída ZŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Vznik a vývoj člověka,
Centrální funkční schopnosti lidí

Předmět

Dějepis

Učivo

slovní zásoba spojená s tématem, výslovnost, určité členy, tvoření otázek, tvoření prezentací, formulování gramatických pravidel, porozumění čtenému textu

Průřezová témata

OSV, MKV, EV

Mezipředmětové vazby

ČJ, Př

Pomůcky

učebnice Světové dějiny lidstva, Devatero pohádek od Karla Čapka – Psí pohádka, interaktivní tabule, kopie Desatera funkčních schopností lidí od Marthy Nussbaumové, prací potřeby, papíry, pracovní listy

Přílohy

10_PL_D_PR_vznik_a_vyvoj_cloveka
10_priloha1_D_PR_vznik_a_vyvoj_cloveka

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

1.1 Osídlování Země: Lidé jako lovci a sběrači
3.3 Změny ve 21. století

Strana v učebnici

1. díl – 29–39
3. díl – 203–204

Autor, škola

Pavel Martinovský
Základní škola,
Vratislavova 64/13,
120 00 Praha 2

Stručná anotace

V lekci se žáci seznámí se vznikem a vývojem člověka, tj. člověkem zručným, vzpřímeným a rozumným. Čtenářskou gramotnost žáci posílí četbou a prací s textem z Devatera pohádek od Karla Čapka – Psí pohádkou a budou se také zamýšlet nad Desaterem funkčních schopností lidí od Marthy Nussbaumové a jeho návazností se světem zvířat a lidí dříve a dnes. Žáci budou pracovat samostatně s pracovními listy, ale také ve dvojicích a větších skupinách.

Cíle

1. Žáci se seznámí se vznikem a vývojem člověka a pochopí shody a rozdíly mezi člověkem zručným, vzpřímeným a rozumným.
2. Žáci upevní svou čtenářskou gramotnost při práci s texty z učebnice, se Psí pohádkou a Desaterem funkčních schopností lidí.
3. Žáci pochopí významy Desatera funkčních schopností lidí.
4. Žáci vymyslí, co mají společného lidé a zvířata z jejich okolí s ohledem na Desatero funkčních schopností.
5. Žáci se seznámí a pochopí význam nových termínů např. člověk zručný, vzpřímený a rozumný.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

V úvodu vyučující sdělí žákům, že se budou zabývat vznikem a vývojem člověka, schopnostmi lidí a také budou pracovat s textem pohádky o psech. Vysvětlí žákům, jaké aktivity je čekají.

1. Aktivita – otevřená diskuze

Žáci si jednotlivě přečtou ukázkou Psí pohádky a nejprve budou ve třídě diskutovat o pohádce, co je tam jiného, než znají z běžného vyprávění, v čem se pohádka v určitých momentech vývoje shoduje s příběhy, které znají (např. stvoření člověka podle Bible, evolučního vývoje apod.).

Psí pohádka od Karla Čapka – odkaz: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/5059/Capek_Devatero-pohadek/2 (nebo <https://bit.ly/3n803to>)

Text žáci přečtou od odstavce „Stará psí víla se zamyslela a povídala pak: ‚Budu vám vypravovat‘“ a skončí větou „A protože je člověk udělán ze všech zvířecích kostí, jen ze psích ne, má vlastnosti všech zvířat:, jen psí věrnost ne!“ (vynechaný text žáci doplní dle dalšího zadání).

2. Aktivita – Desatero funkčních schopností člověka – práce ve dvojicích

Vyučující seznámí žáky s Desaterem centrálních funkčních schopností lidí. Žáci mají text desatera ve dvojicích před sebou a zároveň je promítán na interaktivní tabuli.

Po přečtení desatera se vyučující s žáky vrátí k úryvku ze Psí pohádky. Nejprve žáci najdou, které z oněch funkčních schopností mají v příběhu psi. V této fázi si učitel / učitelka s žáky funkční schopnosti vysvětlí. Zároveň žáci ale vymyslí, které z funkčních schopností by mohli mít nejen psi, ale i některá zvířata v okolí člověka.

3. Aktivita – vývoj člověka – práce ve skupinách

Vyučující bude promítat obrázky jednotlivých etap vývoje člověka (člověk zručný, vzpřímený a rozumný). U obrázků budou nejprve žáci ve skupinách probírat, zda se již některá z desatera schopností mohla projevit, neboli jak postupně člověk oněch schopností nabýval. Své nápady si každá skupina zaznamená na papír a poté si nápady společně navzájem sdělí. Obrázky vývoje člověka bude vyučující promítat na interaktivní tabuli.

Odkazy na ilustrace:

Z. Burian – Homo habilis vyrábí kamenné ostří
https://livebid.cz/auction/vltavin_152/detail/63

Z. Burian – Homo erectus
<https://vedator.org/2020/03/homo-erectus-si-predaval-technologie-vyroby-nastroju-po-tisice-generaci/> (nebo <https://bit.ly/33paukg>)

Z. Burian – Starší doba kamenná
<https://vltava.rozhlas.cz/jakub-sluka-zdenek-burian-byl-v-dnesni-dobe-velka-star-7903089> (nebo <https://bit.ly/3ijWk8l>)

Závěr

Vyučující si s žáky v kruhu zrekapituluje, jaké aktivity absolvovali a co nového se dozvěděli.

Práce včera, dnes a zítra

Věk žáků (ročník)

16–18 let – 3. a 4. ročník SŠ

Časová náročnost

90–135 minut

Téma aktivity

Lidé mění přírodu,
Společenský systém
a nerovnost

Předmět

Dějepis, popřípadě ZSV
(Sociologie)

Učivo

Rozvoj výroby a vědy
- proměna agrární
společnosti ve společnost
průmyslovou

- změny v sociální struktuře
- novověké ekonomické
teorie

Průřezová témata

VMEGS

Mezipředmětové vazby

ENV, Ch, ZSV

Pomůcky

Kopie vybraných stránek
učebního textu

Přílohy

11_priloha1_D_Prace_vcera_
dnes_zitra

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

2.3 Revoluce a povstání po
celém světě

Strana v učebnici

19–22, 172, 173, 174,
179–180

Autor, škola

Martin Vonášek
Gymnázium Hladnov
a Jazyková škola s právem
státní jazykové zkoušky,
Hladnovská 1332/35,
710 00 Slezská Ostrava

Stručná anotace

Výuková lekce seznamuje žáky s proměnami práce v době průmyslové revoluce a s rozdílnými přístupy k práci. Žáci v lekci reflektují tyto proměny z pohledu různých historických aktérů. Jsou motivováni ke kritickému přístupu při práci s prameny, ale také se samotným textem učebnice.

Cíle

1. Žáci kriticky zhodnotí prameny informací k danému tématu v učebnici.
2. Žáci pochopí hlavní změny v přístupu k práci, pracovní době a socioekonomickým vlivům v době průmyslové revoluce.
3. Žáci si vytvoří vlastní názor a interpretují informace na dané téma z textů učebnice.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující nejprve žáky seznámí s tématem a cílem hodiny (období průmyslové revoluce se zaměřením na výrazné proměny pojetí práce, na nový přístup ke zdrojům a produktům apod.). Vysvětlí žákům, jaké aktivity je čekají.

V rámci celého tématu se žáci zajímají o to, jak vypadala práce v době průmyslové revoluce, jaká rizika obnášela a které negativní způsoby práce a jejího zneužití přetrvávají dodnes. Vše je spojené s proměnou sociální struktury společnosti, přesunem lidí z vesnic do měst (proces urbanizace), a proto žáci hledají příčiny těchto změn a jejich důsledky.

Učitel / učitelka položí žákům otázku k tématu hlavních zásad merkantilismu: *Dokázali byste vysvětlit, čím jednotlivé zásady předznamenávají průmyslovou revoluci? Jakým způsobem se mění přístup k práci, přírodním zdrojům a produktům?*

1. Aktivita – práce s textem na straně 172 – viz příloha 1

Žáci si přečtou text o komodifikaci zemědělství (jednom z hlavních motorů budoucích změn a „revolucí“).

Žáci odpovědí tyto otázky:

V čem text navazuje na merkantilismus?

Dokázali byste vlastními slovy vysvětlit, co je to komodifikace zemědělského světa?

Jak souvisí následující věta se zrušením nevolnictví?

Dědičné a připsané vztahy na venkově zanikly ve prospěch tržních vztahů založených na soukromé půdě. (viz text přílohy 1)

Patent o zrušení nevolnictví [cs.wikipedia.org]

Vedle komodifikace zemědělství šlo také o vysokou míru specializace a tím také o závislost na konkrétních produktech (např. specializace na pěstování brambor způsobovala velkou závislost na této plodině a neúroda brambor v letech 1845–1848 vedla až k poslednímu evropskému hladomoru).

2. Aktivita – popis důsledků

Předchozí procesy měly samozřejmě řadu důsledků.

Zadání: Dokázali byste stručně popsat alespoň tři důsledky v návaznosti na následující text z učebnice na straně 172 (viz příloha 1). Samotný text totiž mluví jednak o demografii, vykořisťování práce a jednak nepřímo také o hledání nové zemědělské půdy, trhů a zdrojů. Jak tyto tři důsledky můžeme popsat s využitím našich znalostí o dějinách?

3. Aktivita – práce s textem – parní stroj

Všechno zároveň urychluje využití uhlí, parních strojů a železa. Vynález a využití parního stroje je revolucí samo o sobě. Radikální urychlení výroby v továrně mělo opět své pozitivní i negativní důsledky.

Zadání: V následujícím textu si ujasněte, co bylo přínosem, a co naopak rizikem v takto koncipované továrně.

Žáci nemusí následující text číst, může být obsahem stručného výkladu učitele / učitelky. Text v učebnici je na stranách 173–174 (viz příloha 1).

4. Aktivita – skupinová práce

Práce v kapitalistické továrně měla svá vlastní pravidla a řídili se jimi jak pracovníci, tak majitelé. Jejich pohled na chod továrny ale musel být logicky velmi odlišný.

Žáci v této chvíli vytvoří čtyřčlenné skupiny a společně se pokusí zodpovědět většinu otázek z následujících pracovních listů. Následně motivujeme žáky ke společné diskusi nad jednotlivými otázkami. Učitel / učitelka se zaměřuje na komplexnost problému v době průmyslové revoluce a dnes. Co se změnilo, co lze považovat za vyřešený problém, splněné přání? Vše má své geografické hledisko – člověk v dnešní Evropě odpovídá na podobné otázky jinak než člověk v dnešní Africe, proč? Opravdu stačí k vyřešení různých forem zneužívání lidské práce v dnešní době individuální postoj každého z nás? Proč ano, proč ne? Jaké globální změny byste navrhli? Text v učebnici na stranách 174–175 (viz příloha 1).

5. Aktivita – práce s dokumenty

Práci v továrně v době průmyslové revoluce a dnes si můžeme přiblížit i pomocí ukázek z dokumentů a filmových adaptací.

Zadání: Zkuste odpovědět na jednotlivé otázky společnou diskuzí se třídou (po zhlédnutí ukázek). Pozn.: Pouštění filmových ukázek lze samozřejmě z časových důvodů vynechat.

Zadání: Podívejte na první díl seriálu The Mill (titulky ke stažení – <https://www.titulky.com/TV-Serial-The-Mill-2220768-S1.htm>). Bude nám stačit několik ukázek.

The Mill | Sundays, 8pm | Channel 4 – YouTube

- Prvních 8 minut (00:00–08:35): Kdo asi bude hlavní postavou seriálu? Jak byste charakterizovali pracovní podmínky pracujících? Co vám připadá zvláštního na vstávání pracujících? (Úvodní scéna předznamenává mnohé.)
- Dalších 5 minut (19:40–24:30): Kdo se bojí a proč? Kdo se naopak nebojí a proč? Jak asi vypadalo vymáhání práva v tehdejší době? Které postavy (podle sociálního zařazení) nově v ukázce vystupují?
- Poslední ukázka v délce 4 minut (32:16–36:30): Do továrny přijede kontrola. Proč, co sleduje a jak dopadla? V ukázce je ale také zobrazena situace továrníka. Jaké problémy musí továrník řešit, jak argumentuje?

Podívejte se na ukázkou z dokumentu Workingman's Death.

- Workingman's Death | da_lms.cz
- Bude nám stačit ukázka v čase 37:20–43:10 a pak 47:40–50:00. Jak tyto ukázky souvisí s příběhem Elodie? Co ukázky říkají o práci v sirných dolech v dnešní době? Co ukázky říkají o práci z geografického hlediska? Proč je důležité si takové ukázky pouštět v hodině dějepisu?

Zadání: Práce v továrně se od dob průmyslové revoluce výrazně změnila, ale v některých případech je pozice pracujících stále velmi špatná. Mohli jste se o tom přesvědčit i v textu o Elodii nebo v dokumentu Workingman's Death. Dokument s názvem Hranice práce naopak přibližuje tzv. prekarizovanou práci i v České republice.

Je možné vybrat konkrétní pasáže, nebo vybídnout žáky, aby se na dokument podívali sami, není nutné jej zařazovat do výuky samotné.

- Český žurnál: Hranice práce — iVysílání — Česká televize

Závěr

V závěru žáky motivujeme k zamyšlení nad obsahem samotné učebnice. V poslední ukázce z prvního dílu seriálu The Mill je nastíněna pozice továrníka. V učebnici se s pozicí továrníka nesetkáváme.

Zamyslete se nad následujícími otázkami, které se snaží přimět vás k reflexi celé výukové lekce.

- *Co považuji na této aktivitě za přínosné / zajímavé?*
- *Co bych příště změnil / změnila?*
- *Kterým otázkám jsem nerozuměl / nerozuměla, nebo se mi zdály obtížné, neřešitelné apod.?*

O genocidě

Věk žáků (ročník)

16–17 let – 2. ročník SŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Fáze genocidy

Předmět

Základy společenských věd

Učivo

Lidská práva v současném světě a v historických souvislostech

Průřezová témata

VMEGS

Mezipředmětové vazby

D, Z

Pomůcky

Mobilní telefon s připojením na internet (nebo počítač); tužka, pracovní list (strana 87 z učebnice Světové dějiny lidstva – 3. díl)

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

3.1 Svět národů

Strana v učebnici

87

Autor, škola

Petr Gal
Konzervatoř Duncan Centre,
Branická 145,
147 00 Praha 4

Stručná anotace

Žáci pochopí význam pojmu genocida a vyhledají příklady genocidy z dějin 20. století. Uvědomí si průběh dění během genocidy ve Rwandě a uvědomí si roli propagandy v něm.

Cíle

1. Žáci vysvětlí význam termínu genocida.
2. Žáci rozpoznají a popíší různé fáze genocidy v historii 20. století
3. Žáci klasifikují nástroje propagandy využívané při jednotlivých fázích genocidy.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

1. Úvod: Představení tématu hodiny

2. Mapování: Žáci pomocí internetu vyhledávají tyto termíny: genocida, holokaust, propaganda a odpovídají na tyto otázky:

- Co termíny znamenají?
- Jak spolu souvisí?
- Jaké příklady genocidy, holokaustu nebo propagandy z historie 20. století znáte?

3. Video: Žáci zhlédnou video (5 minut) Den, kdy začala rwandská genocida (6. duben 1994). Poté jej reflektují a sdílí své postřehy s ostatními ve třídě.

Odkaz na video: <https://www.televizeznam.cz/video/slavnedny/den-kdy-zacala-rwandska-genocida-6-duben-151502> (nebo <https://bit.ly/30pZnFY>)

4. Samostatná práce: Žáci pracují s učebnicí – pracovním listem na straně 87, který vysvětluje počáteční čtyři fáze genocidy. Žáci pracovní list vyplňují samostatně.

Úkol č. 1: Přečtete si první čtyři fáze genocidy a přidejte příklad podobného procesu, kterého jste byli svědky v průběhu vašeho života (ve vaší společnosti).

- Samostatnou práci doplní vyučující otázkou:
Jak se popisované fáze projevovaly ve Rwandě?

5. Kontrola odpovědí, vysvětlení

6. Závěrečná reflexe formou otázek: Otázky jsou převzaty z metodiky webu moderni-dejiny.cz.

1. *Jak je možné, že může např. velikost nosu, písmeno v legitimaci, barva kůže, etnická nebo státní příslušnost rozhodovat o něčem životě a smrti?*
2. *Dokázali byste, pokud jde o postavení některých menšin vůči většině, nalézt paralelu ke dnešku?*
3. *Existuje propaganda i dnes? Pokud ano, kde se s ní setkáváte?*

Na poslední otázku lze navázat úkolem, v němž žáci vyhledávají současný volební plakát, který používá dehumanizaci např. vůči Romům či uprchlíkům. Ukázky takových plakátů lze dohledat v knize Média, lži a příliš rychlý mozek: Průvodce postpravdivým světem <https://bit.ly/2LixvVA>.

Jako navazující aktivitu je možné zvolit lekci Stupně nenávisti – Emmanuel Muhinda (Iwitness – <https://iwitness.usc.edu/sfi/Activity/Detail.aspx?activityID=4121&retainFilter=true>) (nebo <https://bit.ly/2GhPN0Y>)

Globální změny na přelomu 19. a 20. století – migrace

Věk žáků (ročník)

15 let – 9. ročník ZŠ

Časová náročnost

45–90 minut

Téma aktivity

Migrace – pozitivní, negativní přínosy pro lidstvo

Předmět

Dějepis, Základy společenských věd

Učivo

Migrace na přelomu 19. a 20. století v globálním kontextu

Průřezová témata

OSV, VMEGS, MKV, VDO

Mezipředmětové vazby

OV

Pomůcky

Učebnice strany 56–58, 162, pracovní list

Přílohy

13_PL_D_globalni_zmeny_20. století_migrace

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

3.2 Globální kapitalismus

Strana v učebnici

54–58, 158–160

Autor, škola

Jitka Hudečková
Základní škola,
Uherský Brod,
Mariánské náměstí 41,
688 01, okres Uherské
Hradiště

Stručná anotace

Žáci se seznámí s tématem migrace a pomocí metod kritického myšlení hledají možnosti řešení problémů spojených s klimatickou migrací ve světě.

Cíle

1. Žáci se seznámí s problémy, které na přelomu 19. a 20. století přinesl globální kapitalismus.
2. Žáci znají základní důvody, které vedou lidi k opuštění původní vlasti, a umí vysvětlit podstatu migrace.
3. Žáci pochopí základní formy migrace ve 20. století a navrhnou řešení problémů spojených s migrací.
4. Žáci pochopí základní pojmy spojené s tématem migrace a dokážou je vysvětlit vlastními slovy.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem a cílem lekce.

Úkoly

Žáci pracují ve dvojicích s textem, učebnicí, mapou a pracovními listy. Na základě textu se seznámí s formami migrace na světě, diskutují spolu o konkrétních příkladech a důvodech, proč se lidé stávají migranty. Zjištěné informace zaznamenají.

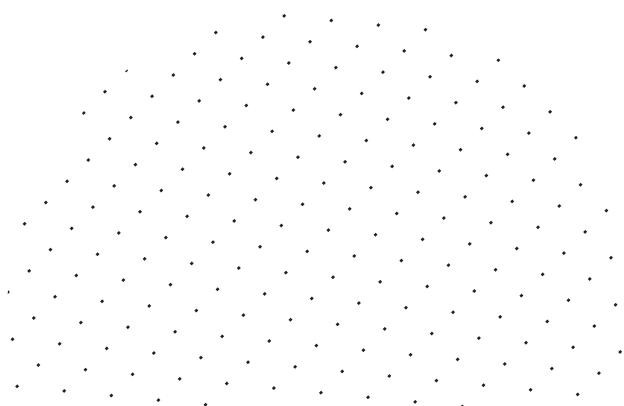
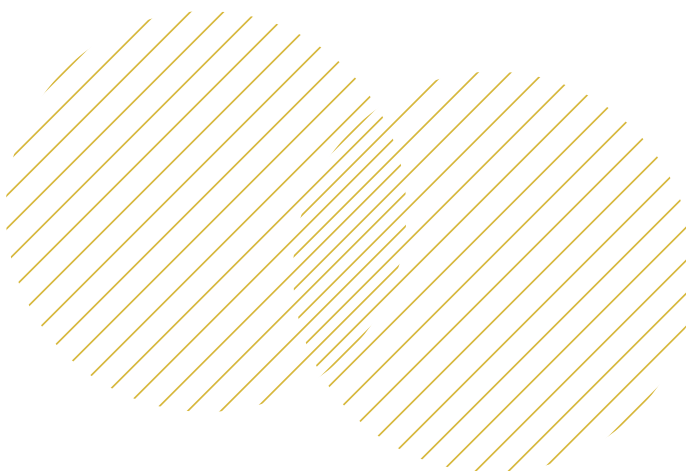
Ukázka pracovního listu:

1. Doplň do textu chybějící údaje, najdeš je v učebnici na straně 54 v odstavci s názvem Růst populace. Mezi lety 1870 a 1970 n. l. byla planeta Země svědkem neuvěřitelného populačního růstu. V roce 1870 zde žilo asi miliardy obyvatel, v roce 1918 miliardy atd.
2. Přečti si odstavec s názvem Globální vlna migrace na stranách 55–56 a vypracuj úkol. Co patří mezi hlavní příčiny nárůstu celosvětové dálkové migrace? Vypiš alespoň tři příklady.
3. Pracuj s mapou s názvem Transoceánská migrace mezi lety 1846 a 1932 na straně 56. Srovnej, do kterých států migrovalo z Evropy nejvíce a nejméně lidí. Údaje napiš do tabulky.
4. Pracuj s mapou s názvem Změny přírodního prostředí a oblastí nejvíce zasažených klimatickou migrací, 2005, v učebnici na straně 160. Vyhledej oblasti, vypiš si klimatické změny, které v přírodě nastávají, vymysli způsob, jak pomoci lidem, aby nedocházelo k masové migraci lidí z ohrožených oblastí.

Žáci splní úkol podle zadání.

Závěr

Na závěr lekce vyučující s žáky zkontroluje vypracované úkoly v pracovních listech a v rámci třídy povede diskuzi o tom, proč se tato problematika týká všech lidí a proč má tedy globální rozměr.

Kapesníky

Věk žáků (ročník)

15 let – 9. ročník ZŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Globalizovaný svět,
ekologická zátěž

Předmět

Přírodopis, Zeměpis

Učivo

Udržitelný svět a naše
konzumní chování

Průřezová témata

VMEGS, EV

Mezipředmětové vazby

D

Pomůcky

nakopírované texty,
papíry, psací potřeby, PC,
interaktivní tabule

Přílohy

14_priloha1_PR_Z_kapesniky
(= informace pro učitele)

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

3.3 Změny ve 21. století

Strana v učebnici

207–209

Autor, škola

Pavel Martinovský
Základní škola,
Vratislavova 13,
120 00 Praha 2

Stručná anotace

V lekci si žáci uvědomí, že náš svět je globalizovaný. K pochopení propojenosti jim pomůžou obvyčejné výrobky, jako jsou kapesníky. V ekologicko-dějepisné hře budou sledovat, jak zboží a suroviny k jejich výrobě putují světem, než se dostanou do našich obchodů. Žáci budou pracovat samostatně, ale také ve skupinách, v nichž budou sdílet své názory na používání papírových kapesníků, ekologickou zátěž a na globalizaci.

Cíle

1. Žáci si uvědomí, že náš svět je globalizovaný.
2. Žáci uvedou příklady globalizace při výrobě kapesníků.
3. Žáci si vytvoří vlastní názor na používání látkových versus papírových kapesníků.
4. Žáci stanoví klady a zápory používání různých typů kapesníků.
5. Žáci ve skupinách diskutují o kladech a záporech globalizace a zaujmou vlastní postoje.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Vyučující seznámí žáky s tématem a cílem lekce a vysvětlí jim, na jakých aktivitách budou nejprve samostatně a poté ve dvojicích pracovat.

1. Část – práce s textem

Tuto lekci je vhodné směřovat k mezinárodnímu Dni Země (22. 4.). Žáci budou samostatně a poté ve dvojicích pracovat na dějepisně-ekologickém úkolu.

Žáci si nejprve přečtou následující text a odpoví na otázky. Poté si ve dvojicích texty vymění a přečtou si navzájem své odpovědi. Na závěr společně odpoví projdou s vyučující / s vyučujícími.

Text

Ve starém Římě používali Římané jako součást svého oblečení sudarium, nebo též focale, což byl podle některých lněný šátek, který nosili jako módní doplněk a znak urozenosti a důstojnosti. Protože si ale do šátku také otírali například pot, považují jej někteří za předchůdce kapesníku.

Šátek (kapesník) mívali na ěadrech, kolem krku nebo v záhybech šatů, ale vždy tak, aby byl vidět. Později ho nosili v levé ruce nebo na předloktí. Když se více rozvinula kultura stolování, začal se používat ve funkci ubrousku či ubrusu. Mohl být i bohatě protkávaný zlatem či ozdobený třásněmi.

Zdroj: <https://en.wikipedia.org/wiki/Sudarium> (nebo <https://bit.ly/34heJOm>)

Vyobrazení: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Focale_scarf.jpg (nebo <https://bit.ly/3cPnsei>)

Informace: <https://en.wikipedia.org/wiki/Focale> (nebo <https://bit.ly/3jnieZK>)

Odpovězte na otázky:

Co znamená slovo sudarium?

Kde např. se tento šál / šátek používal?

Měl šátek, o kterém čtete v textu, jen jednu funkci?

Pokud ne, k čemu všemu se ve starém Římě používal?

Z jakého materiálu byl nejčastěji vyroben?

Používáme takový šátek i dnes?

Pokud ano, jak ho nazýváme?

2. Část – doplňování tabulky

Zadání:

Situace: Máme proti sobě papírové a látkové kapesníky. Které jsou lepší? A proč? Které mají nějaké výhody, nebo nevýhody?

Vezměte si papír a vytvořte si tabulku podle předkresleného vzoru na tabuli. Napište do tabulky výhody a nevýhody a odpovězte na další otázky. Zkuste o svých zjištěních diskutovat s ostatními spolužáky. Postřehy запиšte.

Vzor tabulky:

Používání	Klady	Zápory
Papírových kapesníků		
Látkových kapesníků		
Další nápady		
Doplňující otázky		
Dají se vyrobit papírové kapesníky z recyklovaného papíru?		
Kde se vyrábí látkové kapesníky?		
Jaké je další možné využití látkových kapesníků?		
Jaké je další možné využití papírových kapesníků?		
Napadly vás během vyplňování tabulky nějaké další otázky? Pokud ano, sepište si je.		

Závěr

Žáci se posadí do kruhu a sdílí své názory na výrobu a použití kapesníků dříve a dnes. Vyučující s žáky shrne, jak funguje globalizace v dnešním světě a jak se nás dotýká. Zaměří se také na ekologickou zátěž a používání papírových kapesníků oproti látkovým.

Jakou cenu má můj čas?

Věk žáků (ročník)

18–19 let – 4. ročník SŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Zaměstnaní

Předmět

Informační a komunikační technologie

Učivo

Práce na internetu, práce s tabulkovým editorem

Průřezová témata

MKV

Mezipředmětové vazby

E, OV, M

Pomůcky

PC, Projektor

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

3.3 Změny ve 21. století

Strana v učebnici

199–200, 203–204

Autor, škola

Alena Tíkalová
Střední zdravotnická škola
Beroun, Mládeže 1102,
266 01 Beroun-Město

Stručná anotace

Žáci v lekci zjistí své preference a zkušenosti spojené s tématy, jako je práce, pracovníci, zaměstnaní a finanční zajištění. Budou diskutovat o rozdílných pracovních podmínkách svých relevantních oborů, které studují. Podělí se o vlastní zkušenosti s pracovními podmínkami a se stereotypním jednáním během svých odborných praxí či brigád. Zamyslí se rovněž nad tím, jaké volnočasové aktivity je baví. A také zda má jejich volný čas nějakou hodnotu a význam.

Cíle

1. Žáci definují svůj volný čas a aktivity, které během něj preferují.
2. Žáci rozliší placené a neplacené činnosti a zaznamenají je do tabulky.
3. Žáci sdílí osobní zkušenosti z odborných praxí a brigád o pracovních podmínkách a stereotypch.
4. Žáci vyhledají pracovní pozice ve svém regionu, o které by měli po ukončení studia zájem.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Učitel / učitelka žákům představí téma lekce. Dále vysvětlí žákům jednotlivé úkoly, které budou plnit.

Práce s textem Co nám dělá radost

Žáci si přečtou a prostudují samostatně text v učebnici na stranách 203–204 s názvem Co nám dělá radost. Dotazováním žáků po přečtení vyučující zjistí, zda žáci textu rozumí.

Tabulka placené a neplacené činnosti

Žáci přejdou k dalšímu úkolu, k praktické tabulce na straně 204 – Placené a neplacené činnosti. Z jiných předmětů jsou již seznámeni s tvorbou a správou vlastního rozpočtu a na zvoleném tématu mají možnost převést teorii do praxe. Pokud tomu tak není, vyučující žáky poučí o této problematice.

V této fázi je možné zařadit řízenou diskuzi nad zadaným úkolem a zejména nad tím, jak stanovit hodnotu bodům v „neplacených činnostech“, resp. co do této kategorie lze započítat.

Řízená diskuze

Žáci si prostudují text v učebnici na straně 199 (text „práce a pracovníci“). Vyučující povede diskuzi, která bude navazovat na odborné praxe žáků nebo brigád – např. nad podmínkami zaměstnání ve zdravotnictví a sociálních službách. Žáci budou reflektovat např. pracovní podmínky, s jakými se setkali při odborných praxích v různých zařízeních, např. genderový stereotyp (muž = doktor, žena = sestra), jednostranný pohled na pracovníky ve zdravotnictví (panuje např. názor „pro vás zdravotníky bude vždy práce dostatek, nemusíte se snažit...“), častokrát nedostatečné nebo neatraktivní pracovní benefity a psychická náročnost povolání, spojená s velkou zodpovědností.

Potřeba zaměstnání a finančního ohodnocení

Na základě této diskuze a výše uvedeného cvičení ze strany 204 žáci pravděpodobně vyhodnotí potřebu získání zaměstnání s dostatečným finančním ohodnocením, které jim umožní nejen zajistit základní životní potřeby, ale i získat dostatečné prostředky na to, aby své oblíbené volnočasové aktivity mohli dále provádět, tedy že i jejich čas má nějakou cenu a hodnotu.

Závěr

V samotném závěru hodiny si žáci na internetu vyhledají aktuální pracovní nabídky v daném regionu, které by je zaujaly jednak svou náplní a jednak mzdou. Své preference sdílejí s ostatními.

Základy ekologie: Člověk – péče o životní prostředí

Věk žáků (ročník)

15–18 let, 1.–4. ročník SŠ

Časová náročnost

45 minut

Téma aktivity

Já a můj vztah ke světu

Předmět

Základy ekologie

Učivo

Životní prostředí a udržitelnost

Průřezová témata

EV, OSV, VMEGS

Mezipředmětové vazby

Bi, OV

Pomůcky

Papír, psací potřeby, pravítko

Díl učebnice Světové dějiny lidstva / název kapitoly

3.3 Změny ve 21. století

Strana v učebnici

197–202

Autor, škola

Petra Mačková
Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna,
Žulová, Komenského 154,
790 65 Žulová

Stručná anotace

Žáci si uvědomí, jaký možný dopad má naše činnost na nás i svět kolem. Žáci sami odhalí způsoby, jak mohou vztahy k sobě samým i ostatním ovlivňovat. Odůvodní, jak se můžeme změnit i naše okolí.

Cíle

1. Žáci si definují, co je to podle nich svět.
2. Žáci zjistí, jaké každodenní potřeby mají a jakým způsobem jsou naplňovány.
3. Žáci definují, co je to aktivní a zodpovědný přístup k životu.

Cíle udržitelného rozvoje

Popis

Úvod

Učitel / učitelka představí žákům obsah hodiny a aktivity, které budou následovat.

Brainstorming na téma svět

Vyučující formou brainstormingu vede žáky k tomu, aby definovali svět (co vše např. zahrnuje, co jej tvoří). Jejich nápady zaznamenává na tabuli a do aktivity nezasahuje. Poté s žáky jejich nápady rozdělí podle určitých kritérií do skupin – např. na skupiny rostlin, živočichů, lidí, činností.

Poté položí vyučující žákům otázku – Jak velký vliv mají žáci na své okolí, na svět kolem sebe?

Své nápady si žáci samostatně zaznamenají na papír, nakonec je budou sdílet s ostatními ve třídě.

Příklady denních činností

Žáci si na papír napíší minimálně šest činností, které během dne vykonávají, např. čištění zubů, koupání, snídání, telefonování, kouření atd.

Dopady

Žáci vytvoří skupiny po čtyřech a v nich si vyberou tři z denních činností, u kterých zanalyzují, na co všechno mají tyto činnosti dopad. Tuto aktivitu lze provést formou tabulky (možné sloupce tabulky – činnost, dopad na lidi, zvířata, věci). Tento dopad lze dále rozdělit na pozitivní a negativní či neutrální a přiřadit k nim znaménka + / - / 0.

Skupinové sdílení

Skupiny si poté navzájem vymění poznatky, konfrontují šíři dopadů u stejných či podobných činností, diskutují a doplňují dosah vlivu.

Řízená diskuze

Žáci diskutují o tom, co je pozitivní a co negativní a jak lze negativní dopady omezit či změnit (např. negativní dopad kouření na zdraví okolí, na zdraví jedince, přírodu, kam dopadne nedopalek, na výrobce tabáku, na podmínky, za nichž se pěstuje tabák, dopad na stát ve formě daní, dopad vyšších daní na společnost, dopad základního školství hrazeného pouze z daní na vzdělanost v zemi atd.).

Práce s textem

Žáci si přečtou pasáže z učebnice o zónách kontaktu na stranách 197–198. Poté diskutují nad obsahem textu.

Samostatná práce

Žáci si vyberou jednu z činností, kterou provádějí denně a kterou zanalyzovali dříve, a vytvoří myšlenkovou mapu, v jejímž centru bude daná činnost. V myšlenkové mapě vyjádří, na co vše má provádění dané činnosti dopad, k čemu má vztah, co ji ovlivňuje. Součástí mapy by mělo být i to, jak mohou negativní dopady svého chování u konkrétní činnosti změnit a zároveň na co všechno má tato změna vliv. Výsledné mapy lze vystavit jako inspiraci pro ostatní. Vypracování myšlenkové mapy může učitel / učitelka zadat také jako domácí úkol, např. jako badatelský projekt pro vyhledávání souvislostí.

Závěr – reflexe

Žáci si společně znovu zodpovědí otázku „Jaký vliv mám na své okolí?“ a uvedou konkrétní příklady.

Světové dějiny lidstva

Metodická příručka

Autoři: Lenka Pánková, Karin Majerová

Autoři a autorky lekcí: Roman Čapka, Dobruše Fajkusová, Kamila Fridrichová, Petr Gal, Jitka Hudečková, Markéta Hummlová, Lenka Kociánová, Petra Mačková, Pavel Martinovský, David Navrátil, Lukáš Michael Pitřík, Dieter Shallner, Alena Tíkalová, Hana Vacková, Martin Vonášek

Redakce: Karin Majerová, Lenka Pánková

Grafická úprava: Iva Hrubošová

Jazyková korektura: Ivana Farkašová, Karin Majerová

Vydal:

ARPOK, o. p. s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

www.arpok.cz

www.facebook.com/ARPOK.Olomouc

info@arpok.cz

ARPOK podporuje Cíle udržitelného rozvoje.

Publikace vznikla v rámci projektu s názvem Get up and goals! Global Education Time: an international network of learning and active schools for SDGs za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR a Olomouckého kraje. Materiál nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů, za jeho obsah zodpovídá zhotovitel ARPOK, o. p. s.

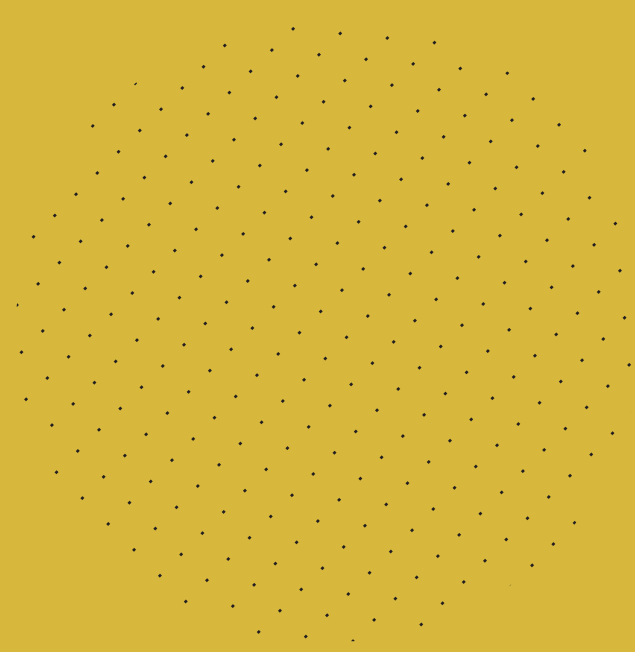
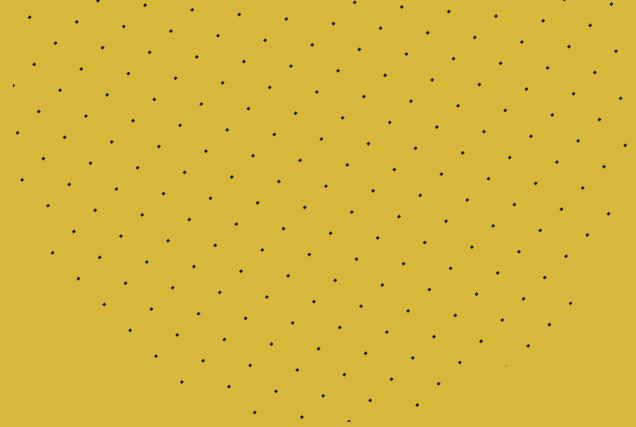
Partneři projektu:

A partnership with Africa – Irsko, ADRA, o. p. s., a ARPOK, o. p. s. – Česká republika, CISP (Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli) – Itálie, COOPERA – Jovenes para la cooperación internacional al desarrollo – Španělsko, European Academy – Rumunsko, Expert Support Association – Bulharsko, Foundation for Africa – Maďarsko, Liverpool World Centre – Velká Británie, NSM (Nijmegen School of Management of the Radboud University in Nijmegen – Nizozemí, Polytechnic Institute of Viana da Silva – Portugalsko, Stowarzyszenich „Na styku” – Polsko, Südwind Agentur – Rakousko

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

ISBN 978-80-907443-9-4
1. vydání
2021